Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Қўмитасининг рўзномаси

1991 йил 4 май
ШАНБА
№ 85 (5.127).
БАҲОСИ 8 ТИЙИН

1974 йил 1 январдан чиқа бошлаган ◆ Ҳафтада беш марта чоп этилади

ОРОЛАНИБ КЕЛДИ МАЙ

ТОШКЕНТДАГИ В. И. ЛЕНИН НОМЛИ МАЙДОНДАН РЕПОРТАЖ

Тошкентнинг В. И. Ленин номи билан аталган бош майдони Биринчи май куни байрам либосига бурканган эди. Бу гал гарчи минбарлар олдидан одатдаги колонналар саф-саф бўлиб ўтмаса-да, бу тўпланган одамларнинг байрам кайфиятига ўз таъсирини ўтказа олмади — ҳамманинг юзида табассум, ҳамманинг қўлида, қучоғида гул... уруш ва меҳнат фахрийлари, ишлаб чиқариш илғорлари, жамоаларда ҳурмат қозонган кишилар, Ўзбекистон пойтахтининг меҳмонлари марказий ва меҳмонлар учун аталган минбарлардан жой олдилар.

Байрам тантаналари бошланиши олдидан Ўзбекистон ССР Президенти, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби И. А. Каримов журналистларнинг саволларига жавоб қайтарди. У, жумладан, Тошкентда бу гал Биринчи май намойиши нима сабабдан ўтказилмаётганини тушунтириб берди. Бизга ҳозирги пайтда дабдабанинг ҳожати йўқ, зотан кўз-кўз қилишга арзийдиган ютуқларимиз ҳам йўқ. Жумҳуриятимизнинг аҳволи оғир, ҳаммамиз яхшироқ яшаш учун яхшироқ ишлашимиз керак. Президент тўққиз иттифоқдош жумҳурият имзолаган битимни юқори баҳолади. Битим бу жумҳуриятлар ўртасидаги муносабатларни ривожлантиришда янги истиқбол очади.

Баҳор ва тинчлик байрамини болалар боғчаларининг тарбияланувчилари, мактаб ўқувчилари бошлаб бердилар. Улар ҳозир бўлган кишиларни байрам тароналари остида қизғин табрикладилар. Майдонда театрлаштирилган катта томоша кўрсатилди. Томошада жумҳуриятимиздаги машҳур бадиий жамоалар қатнашдилар. Мамлакатимиз ва жаҳон халқларининг улар ижросидаги

(Давоми 2-бетда).

Меҳнаткашларнинг халқаро бирдамлик куни 1 Майни пойтахтимиз аҳолиси бу йил ўзгача нишонлади. Тошкентнинг бир неча жойида халқ сайллари бўлиб ўтди. Оммавий шодиёна ҳақиқий халқ байрамига айланиб кетди. Меҳнат, Тинчлик, Бирордарлик, Қардошлик, Май сўзлари битилган байроқчалар шаҳар кўчаларини безади.

СУРАТДА: Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов меҳнат фахрийларини байрам билан қутламоқда.

В. МИЛЕНЬКИЙ ва Р. НУРИТДИНОВ олган сурат.

БИРДАМЛИККА ДАЪВАТ

Шаррос қуйган ёмғирдан сўнг ҳам баҳор қуёши кўринмади. Бу гал неча ўн минглаб пойтахт аҳолиси шунчаки ҳавас учун эмас, балки мамлакат тақдири учун чин дилдан қайғуриб Қизил майдонга келди. Биринчи май ўзининг қадимий маъносига яна эга бўлди. У меҳнат байрамига, иқтисодий ҳуқуқлар ва ижтимоий кафолотлар учун кураш байрамига айланди.

Пойтахт бош майдонининг кўриниши аввалгидек тантанавор, ҳашаматли эмас. Аввалги дабдабалар анча пасайган, одатдаги транспарантларнинг мазмуни ўзгарган. Бош универсал магазин пештоқи ҳам анча камтар безатилган: тинчлик ва бахт-саодат, меҳнатда муваффақият тиланган панно осилган. Тарих музейининг биносига ўрнатилган бошқа паннода эса «Бизнинг кучимиз бирликда» деган шиор ёзилган. Кремль деворларида аввалги чиройли қадама нақшлар ҳам йўқ.

Бугун байрам минбарлари ҳам ўзгача кўринишда. Мавзолейнинг асосий минбарида СССР Президенти М. С. Горбачев, мамлакат Олий Кенгашининг Раиси А. И. Лукьянов туришибди. Бу ерга таклиф этилган Россия парламентининг бошлиғи Б. Н. Ельцин шу кунларда Москвадан узоқда, эҳтирослар авжига чиққан Кузбассда эди. Москва шаҳар Советининг раиси Г. Х. Поповнинг гапига қараганда эса, у «сиёсий мулоҳазаларга кўра» митингда қатнашишдан ўзини тортди.

Тўпланганларга қарата нутқ билан мурожаат этиш ниятида бўлганлар ҳам шу ерда туришибди. Мавзолейнинг икки томонида — меҳмонлар: меҳнат фахрийлари, халқ депутатлари, Москвадаги дипломатик ваколатхоналарнинг бошлиқлари.

СССР вице-президенти Г. И. Янаев, КПСС Марказий Комитети Бош котибининг ўринбосари В. А. Ивашко, РСФСР Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби И. К. Полозков, КПСС Москва шаҳар комитетининг биринчи котиби Ю. А. Прокофьев, бошқа давлат ва сиёсат арбоблари Қизил майдонга келишди.

Соат 10.00. Москва Касаба уюшмалари федерациясининг раиси М. Шмаков биринчи май митингини очади. Барча ижобий ва чинакам демократик кучларни жипслаштиришгина, халқнинг тотувлиги ва ҳаракатларимиз бирлигигина мамлакатимизни таназзулдан олиб чиқиши мумкин, деб таъкидлади у. Фақат меҳнаткашларнинг бирдамлигигина уларнинг ҳуқуқларини камситишга бўлган уринишларга қарши тура олади. Биз ўз талабларимиз ва муаммоларимиз ҳақида гапириш учун, ўзимизни ва оиламизни тинимсиз ўсиб бораётган нарх-наводан ва ўйланмай чиқарилаётган қарорлардан ҳимоя қилиш учун ана шу митингга йиғилдик. Биз ижтимоий кафолатлар сақлангани ҳолда туб иқтисодий ислоҳот тарафдоримиз. Бозор шароитида меҳнатга энг юқори ҳақ тўланиши керак.

Митинг қатнашчилари қарор қабул қиладилар. Унда «Ўнлар» қўшма баёноти қўллаб-қувватланганлиги, мураккаб иқтисодий ва сиёсий вазиятда меҳнаткашларнинг манфаатларини қаттиқ ҳимоя қилишга тайёрлик ҳақида, қонун чиқарувчи ва ижроия ҳокимиятдан иқтисодий таназзулдан чиқишга қаратилган қатъи чора-тадбирлар кўрилиши талаб қилинаётганлиги айтилади. Оқилона мақсадга эришишда қатъиятимиз, бирдамлигимиз, дейилади ҳужжатда, мамлакатнинг қайта тикланишини тезлаштиради, ҳалол меҳнаткашларга муносиб яшаш имкониятини беради!

(ТАСС).

ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВ:

«БИЗ ИТТИФОҚҚА НЕ МАШАҚҚАТЛАР БИЛАН ЭРИШГАНМИЗ»

— СССР Президенти билан тўққиз жумҳурият раҳбарларининг қўшма баёноти руҳининг кескинлиги ва қатъийлиги билан ажралиб турибди, шунинг ўзиёқ кўп кишилар учун кутилмаган ҳодиса бўлди. Аммо у турлича кутиб олинди. Ислом Абдуғаниевич, бу ҳужжатни ўз вақтида қабул этилган деса бўладими, у кечикиб қолгани йўқми?

— Ҳозир баъзи кишилар: биз жар ёқасида турибмизми ёки ҳозирнинг ўзидаёқ унга қулай бошладикми? — деган гап теварагида баҳслашмоқдалар. Менинг фикрим мана бундай: биз чоҳ ёқасига келиб қолдик ва инқирознинг олдини олиш учун шошилинч чоралар кўриш зарур. Аммо бизнинг қўшма баёнотимиз бундан аввал пайдо бўла олмас эди — бунинг учун кўп машаққатлар чекиш, биз бошдан ўтказган нарсаларнинг ҳаммасини бартараф қилиш, бир ёқадан бош чиқариб ва янги тажрибани ҳисобга олиб ҳаракат қилиш зарурлигини англаб етиш, моҳият эътибори билан мустақил давлатлар Иттифоқининг негизини яратиш керак эди.

— Бироқ атиги икки ой муқаддам Иттифоқ шартномасини имзолашга тайёр эмасман, деган эдингиз. Фикрингиз нечун ўзгариб қолди?

— Ўша пайтда, бундай шартномани қуйидан, яъни иттифоқдош жумҳуриятларнинг таклифлари асосида тузиш зарур деб ҳисоблар эдим, ҳозир ҳам шу фикрдаман, Илгарилар биз баҳслашардик,исбот қилардик ва... ўз фикримизда қолиб, тарқалиб кетардик. Ўша учрашувларда мен: агар ҳамма иш сўзамолликдан нари ўтмайдиган бўлса, биз нега йиғилаяпмиз? деб ўйлар эдим. Унитар давлат тарафдорлари билан Иттифоқ таркибидан ажралиш, чиқиб кетиш иштиёқида бўлганлар ўртасида беҳуда баҳсларнинг нима ҳожати бор— деган фикр ҳам бор эди.

Гапимга ишонаверинг, бу — уқубатли фикр-мулоҳазалар эди, чунки ҳатто марказдан қочирма кучлар устунлиги яққол кўриниб турган жумҳуриятларда ҳам ўзларини иттифоқдан ташқарида тасаввур этмайдиган бир талай кишилар яшаб туришибди. Хўш, нима қилиш керак?

Ҳозирги вазиятда, менимча, фақат икки йўл бор, Биринчиси—иттифоқдош жумҳуриятларга таяниб, бизни бирлаштириб турган умумий жиҳатларни топиш ва ҳамма масалаларни шошилинч равишда ҳал этиш йўли бўлса, иккинчиси диктатура йўлидир. Эҳтимол, диктатура бирон-бир вақтгача эски иқтисодий алоқаларни тиклаши мумкиндир. Дарвоқе, Марказий Комитетнинг пленумида баъзилар фавқулодда ҳолат жорий этишни таклиф қилдилар. Аммо биз ҳозир 91-йилдан 85-йилга, итоатгўйларча келишувчиликка, юқоридан режалаштиришнинг эски усулларига қайтишга рози бўла оламизми? Қайта қуриш энг муҳим нарсани: халқнинг ўзлигини англашини ўзгартирди. Тўғри, биз ҳозирча уни рўёбга чиқара олмаяпмиз. Асосий тўсиқ шуки, марказ билан жумҳуриятларнинг ўзаро муносабатлари ҳали белгилаб олингани йўқ. Жумҳуриятларнинг мустақиллиги тўғрисидаги декларацияларни СССР Олий Кенгаши тан оладими ёки йўқми, жумҳуриятларнинг парламентларига у қандай муносабатда бўлади, буни ҳатто билмаймиз ҳам. Агар марказ жумҳуриятларнинг қонунларини рад қилиши ёки уларга розилиги маълум бўлмаса, «қонунлар уруши» ҳақида қандай қилиб гапириб бўлади.

«Жиловни қўлдан бермасликка», марказнинг ҳамма вазифаларини авайлаб асрашга, унитар давлатни сақлаб қолишга интилаётган кучлар ҳам борлигини кўриб турибман. Бизнинг қўшма баёнотимизга қаршилик қилиш, уни пучайтиришга уринишлар ҳам бўлиши, шубҳасиз. Бу соҳада кураш бўлишини фахмлаб турибман.

— Сизнинг назарингизда, марказ учун ва жумҳуриятлар учун бу баёнотдаги энг муҳим жиҳат нима, нималарни ҳимоя қилишга тўғри келди?

— Энг муҳими шуки, биз кирмоқчи бўлган ва шу мақсад йўлида Иттифоқ шартномасини имзолаш мўлжалланаётган Иттифоқ—федерация жумҳуриятларнинг чинакам мустақиллигига таянадиган бўлсин, у мустақил тенг ҳуқуқли давлатларнинг иттифоқи бўлиб қолсин. Бу — биз учун энг муҳим қоидадир. Шунга биноан иттифоқ тузилишининг ваколатлари ҳам юқоридан буюрилмай, балки қуйидан белгиланиши лозим. Бунинг маъноси жуда катта, бироқ кучли жумҳуриятлардан муайян ҳокимият вазифаларини олган марказ ҳам кучли бўлишига шубҳаланмайман. Модомики марказга ўзимиз ваколатларни берсак ва унинг ҳуқуқ доирасини аниқ фарқлаб қўйсак, унинг қарорларига қарши эътироз билдириш — ҳеч кимнинг ҳаёлига ҳам келмайди. Шу қоида атрофида кўп гап-сўзлар бўлди. Сирасини айтсам, биз дарров бир фикрга кела олмадик.

Янгиланган федерация барпо этилгунча, қатъий конституциявий тартибни сақлаб туриш, мамлакатимизнинг 1991 йилдаги турмушини белгилайдиган иқтисодий битимни бажариш ҳам жуда муҳимдир.

Бўлгуси Иттифоқ шартномасига келганда шуни айтиш кераккки, мен кўпгина жумҳуриятларнинг шартнома нусхалари билан танишман. Биз — Россия, Украина, Белоруссия, Қозоғистон ва Ўзбекистон вакиллари яқинда Киевда йиғилдик. Ҳамма нусхаларни муҳокама қилдик. Биз Иттифоқ ва жумҳуриятларнинг ҳуқуқларига ҳамда мажбуриятларига бир хил ёндашаяпмиз. Мен Ўрта Осиёдаги бошқа жумҳуриятларнинг раҳбарлари билан гаплашдим, уларда эътироз йўқ. Озарбайжон Президенти ҳам қарши эмаслиги менга маълум. Мана шу аҳдлашувлар билан тўппа-тўғри иттифоқ ҳужжатини имзолашга рози бўлиш мумкин.

— Иттифоқ шартномасини имзолайдиган жумҳуриятлар ўзлари учун мумкин қадар қулайлик тартибини ўрнатиб оладилар, Бу нарса жумҳуриятлар учун, жумладан, Ўзбекистон учун нимани билдиради?

— Ҳозирги аҳволимизнинг фожиали жиҳати шуки, марказ билан ижроия алоқалари узилиб қолди, мамлакат Олий Кенгашининг қонунлари ва Президентнинг фармонлари жумҳуриятларда бажарилмаяпти. Буни ҳозирги энг катта зиддият деса бўлади. Аммо биз ихтиёрий равишда федерацияга кириб, марказ билан алоқаларнинг мунтазам тизимини белгилаб олишимиз биланоқ, шу тариқа ўзаро масъулият тизимини ҳам белгилаб олган бўламиз. Ниҳоят, оқилона, энг мақбул муносабатлар қарор топади, бу муносабатлар шароитида ҳар бир алоҳида жумҳуриятнинг манфаати умуман иттифоқнинг ҳам манфаатига айланади.

Шартномада биз иттифоқ қарамоғига берадиган соҳалар: жумҳуриятлар ўртасидаги ўзаро муносабат масалалари, йирик тармоқ дастурлари ва албатта, темир йўл ҳамда ҳаво транспорти, мудофаа комплекси ва шу кабилар аниқ кўрсатиб қўйилиши лозим, деб ўйлайман.

Жумҳуриятлар эса иттифоққа киргач, масъулиятнигина эмас, шу билан бирга федерациянинг афзалликларини ҳам ҳис қилишлари керак. Бу федерация ихтиёрий ҳамжамият бўлиб, унда меҳнат тақсимоти ҳам, кооперация ҳам бўлади; заруратга қараб энг муҳим умумий вазифаларни ҳал қилиш учун куч-ғайратлар ва имкониятлар бирлаштирилиши лозим бўлади. Мисол учун Ўзбекистонни олайлик. Биз иттифоқдан ташқарида жуда заиф бўлиб қолишимизни равшан тушуниб турибмиз. Биз ҳамма учун мажбурий бўлган ҳужжатларни имзоласак, хўжалик муносабатларидаги ҳар қандай бўшашувчанликка йўл ҳам, имконият ҳам бўлмай қолса, у ҳолда бизнинг жумҳуриятимизда ҳам, бошқа жумҳуриятларда ҳам иттифоқни ҳеч кимга тарғиб қилишга эҳтиёж қолмайди. Жумҳуриятлараро алоқаларнинг устунлиги ҳар бир корхонага иттифоқдош жумҳуриятларнинг ёрдамига таяниб ишлаш ва ривожланиш имконини беради, меҳнат жамоалари эса исрофгарчиликларга, ишлаб чиқаришнинг тўхтаб қолишига, иш ҳақининг камайишига йўл қўймасликка муваффақ бўладилар.

— Шартномани имзоламайдиган жумҳуриятларчи, улар қандай аҳволга тушадилар?

— Шуни дарров айтиб қўя қолай, биз қолган олти жумҳуриятни бирон-бир тарзда камситиш ҳақида оғиз ҳам очганимиз йўқ. Қўшма баёнотда уларнинг Иттифоқ шартномасига қўшилиш масаласини мустақил ҳал этишга тўла ҳақли эканликлари айтилган. Бироқ, бу жумҳуриятлардаги турли-туман сиёсий баёнотлар ва декларациялар иқтисодий ҳисоб-китоблар билан мустаҳкамланмаганлиги мени ажаблантиради. Уларнинг раҳбарлари, агар иттифоқдан чиқсалар, ўз имкониятлари доирасида одамларни боқиш ва кийинтиришни, нормал турмушни таъминлашни уддалай оладиларми ёки йўқми эканини билишларига амин эмасман. Келгусида шундай бўлиши мумкин: тўққизта жумҳурият ўзаро манфаатли муносабат ўрнатадилар, солиқ солиш, савдо-сотиқ, бюджетни вужудга келтириш муаммоларини ҳал қиладилар, ана ўшанда олтита жумҳуриятдаги халқ, ниҳоят, энг муҳими нима — иқтисодий алоқаларми ёки сиёсатчиларнинг манфаатими? — деб ўйлаб қолади. Гапимга ишонаверинг, мен ҳеч кимни чўчитаётганим йўқ. Бироқ шу масала пайдо бўлади.

— Қўшма баёнотда тангликка қарши биргаликда чоралар кўриш ҳақида гапирилган, бу ўринда нималар назарда тутилади?

— Аввало, иттифоқнинг ва иттифоқдош жумҳуриятларнинг бюджетини тузиш ҳақида. Ҳозир биз нарх-навони ислоҳ қилар эканмиз, агар аҳолига ваъда қилинган даражада компенсация бера олмасак, халқнинг ишончидан бутунлай маҳрум бўлиш хавфи остида турибмиз. Шундай қилиш жуда зарур.

Йилнинг биринчи чорагида иттифоқ бюджетига 31 миллиард сўм тушмай қолди, чунки тушумлар тизими ва умуман солиқ сиёсати пухта ўйлаб тузилмаган. Бироқ, одамларни озиқ-овқат билан таъминлаш — энг муҳим масала. Тангликка қарши чора-тадбирларнинг асосий маъноси шуки, барча жумҳуриятларда халқ зарур маҳсулотлар билан таъминланадиган бўлсин.

Ўз-ўзидан равшанки, биз ҳаммамиз энг муҳим иттифоқ дастурларини — аввало экология дастурини рўёбга чиқаришда қатнашишимиз керак. Экология соҳасидаги муаммолар йил сайин ўткирлашиб бормоқда ва бир минтақадаги нохуш вазият иккинчисига ўтмоқда. Ҳозир Чернобиль ва Орол муаммолари энди дунё миқёсига чиқди, бу муаммоларни куч-ғайратларни бирлаштирмай туриб ҳал этиб бўлмайди. Биз мудофаа саноатини тинч соҳага ўтказиш масалаларини тезроқ ҳал этишдан ҳам манфаатдормиз — бу ҳам муштарак муаммодир. Ёқилғи-энергетика дастури ҳам биз учун бефарқ эмас, бизнинг назаримизда бу дастур алоҳида бир жумҳуриятники бўлиши мумкин эмас. Шахтёрларнинг иш ташлаши бу нарса кўмир ҳавзаларидан мингларча километр наридаги бошқа юзлаб ишлаб чиқаришларга қандай таъсир қилишини кўрсатди. Биз ҳам шахтёрлар учун нормал шароит яратиб берилишини хоҳлаймиз, бу ишда ва тангликка қарши бошқа чора-тадбирларда қатнашишга тайёрмиз, албатта. Баъзи жумҳуриятлар бу чора-тадбирларни пул билан, бошқалари ресурслар билан таъминлайди, яна учинчилари эса қандайдир ҳисса қўшади. Биз фақат биргаликда ва онгли равишдагина қийинчиликларни бартараф эта оламиз, вазиятни ўзгартира оламиз. Бунинг учун эса бюджетни ва бюджетдан ташқари жамғармаларни вужудга келтириш лозим.

— Жумҳуриятларнинг мустақиллиги воқеликка айланди, энди ваколатлар гарчи ҳали қонун билан мустаҳкамланмаган бўлса ҳам, ҳар ҳолда фарқлаб қўйилди. Бинобарин, тангликка қарши дастур иттифоқ қисмидан ва жумҳуриятлар қисмидан таркиб топиши керак экан-да?

— Шартноманинг сўнгги нусхаси асосида Иттифоқ билан жумҳуриятлар ўртасида вазифалар фарқлаб қўйилганидан кейин ҳар бир жумҳурият аниқ нима қилиши кераклиги равшан бўлади. Ҳозирча тангликка қарши дастур умумий тарздагина чизиб қўйилган, аммо у аниқ мазмун билан ва ижро воситаси билан тўлдирилмаган, ҳудудларга яқинлаштирилмаган. Уни амалга ошириш воситаси ишга солингандан кейин у кучга эга бўлиб қолади, аммо уни жумҳуриятларнинг ижроия идораларини ишга солмай бажариб бўлмайди.

— Фуқароларни итоатсизликка, иш ташлашларга гижгижлашга қарши огоҳлантиришнинг Ўзбекистон учун қандай аҳамияти бор, жумҳуриятдаги ижтимоий-сиёсий вазиятга қандай баҳо берасиз ва сизнинг тахминингиз қандай?

— Ўзбекистон мамлакатнинг қолган қисмидан тўсиб қўйилган эмас, ижтимоий беқарорликдан эса ҳеч қандай чегаралар ёки тақиқлар билан ҳимояланиб бўлмайди, фақат олисни кўзловчи оқилона сиёсат юритмоқ керак. Шахтёрларнинг иш ташлашлари ва аҳолининг бошқа шаклдаги норозиликлари пасая бошлагани муҳимдир. Менинг назаримда, бу ҳам қўшма баёнотнинг натижасидир. Чунки қўшма баёнот ҳукуматларга ва ҳокимият тузилмаларигагина эмас, шу билан бирга сиёсий партияларга, ҳаракатларга, жамоатчиликка ҳам қаратилгандир. Биз ҳаммага ихтилофларни, сиёсий манфаатпарастликларни йиғиштириб қўйиш ҳақида қуруқ илтимос билан эмас, балки биринчи галдаги чора-тадбирларнинг аниқ дастури билан мурожаат этдик. Агар бу дастурларга хайрихоҳлик билан оқилона ёндашилмаса, ялпи инқироз шароитида эртага ким сўл-у, ким ўнг эканини ажратиб оладиган кишининг ўзи бўлмайди. Зотан, ҳозир соғлом фикр ҳар қачонгидан ҳам муҳимроқдир. Ҳозир марказ билан жумҳуриятларнинг вазиятни соғломлаштиришга қаратилган ҳамма чора-тадбирлари қил устида турган барқарорликни сақлаб қолиш, меҳнаткашлар билан мулоқот бошлаш, ҳамжиҳатликка эришиш имконини беради. Таъбир жоиз бўлса, ялпи кескинлик вазиятида (Ўзбекистон ҳам бундан истисно эмас) жумҳуриятдаги меҳнат жамоалари, айрим ҳаракатларнинг раҳбарлари ҳар ҳолда ўз режаларини, менимча, мамлакат жамоатчилиги фахмлай бошлаган оқилона қарашларга бўйсундирмоқдалар. Ижобий дастур асосида жипслашишгина бизни тангликдан халос этиши мумкин.

Ҳозирги пайтда тахминлар қилиш жуда мураккаб, бироқ мен шунга аминман: агар яқин кунлар ичида бизнинг қўшма баёнотимизни аниқ мазмун билан тўлдиришга муваффақ бўлинса, иттифоқ яшайверади. Бундай қилиш ҳар биримизга ва аввало СССР Президентига боғлиқ, бу ўринда ҳеч иккиланмай масала СССР Президентига боғлиқ эканини айтиш мумкин. Бу фақат менинг фикримгина эмас, бошқа иттифоқдош жумҳуриятларнинг раҳбарлари ҳам шу фикрдадирлар.

Агар икки раҳбар — М. Горбачев билан Б. Ельцин биз билан бирга ўзлари имзолаган ҳужжат мавқеида қатъий турсалар, Иттифоқ шартномаси тез орада тузилишига ишончим комил. Шу босқичда зарур бўлган ҳамма ишлар, менимча, қилиб бўлинди, бошқа баёнотлар ва нутқларнинг кераги йўқ. Орзиқиб кутилган шартномани энди пайсалга солиш ярамайди. Биз Иттифоққа не машаққатлар билан эришганмиз.

Суҳбатни А. ОРЛОВ олиб борди, «Известия»нинг ўз мухбири.

ТОШКЕНТ.

«Известия» рўзномасининг 2 май сонидан.

ҲОСИЛ БАРАКАСИ

Термиз районидаги «Намуна» жамоа хўжалиги сабзавоткорларининг ғайратини кўриб, кишида мамлакатнинг ҳамма бурчагида шундай иш юритилса қанийди, деган орзу туғилади. Меҳнат аҳли 250 гектар майдонда турли сабзавот етиштираяпти. Жорий йилда эл дастурхонига 4200 тонна карам, помидор, бодринг, саримсоқ, редиска, ош лавлаги, сабзи, ошқовоқ, кўкатлар етказиб бериш кўзланган. 1 Май арафасида нафақат Термиз шаҳри аҳолисига, балки тошкентликларга ҳам эртаги ноз-неъматлар жўнатилди. Уч-тўрт кун бурун карам ва редиска ортилган самолёт вилоят марказидан Тюменга учди. Махсус вагонларга юкланган шундай маҳсулотлар Челябинск, Пермь, Ленинград, Украинанинг Белоцерково шаҳарлари ҳамда Ёқутистон аҳолисига юборилди.

Хўжалик Термизнинг одамлар гавжум жойларида учта сабзавот дўкони очиб, бир неча кундан буён эртаги маҳсулотларни сотмоқда. Байрам кунларида бу дўконларда аҳолидан шартнома асосида харид қилинган қулупнай савдосини уюштириш мўлжалланган. Таъкидлаш ўринлики, Ойбек номли Термиз давлат олийгоҳи қошидаги дўконда маҳсулотлар бирмунча арзон бўлади. Талабаларга озмикўпми енгиллик яратиш ниятида шундай хайрли ишга қўл урилгани диққатга сазовор.

— Вилоятимиз маркази аҳолисини йил бўйи сабзавот билан таъминлашга муносиб улуш қўшиш олдимизда турган энг асосий, масъулиятли вазифадир, — дейди бошқарув раиси Амир Ҳимматов. — Бултур сабзавоткорларимиз доғда қолишди. Аввало, 135 гектар ердаги карамдан 2700 тонна ўрнига бор-йўғи 600 тонна маҳсулот олинди. Экин ёппасига гулламади. Уруғчилик бўйича мутахассислар ҳам бу хусусда аниқ фикр айтишолмади. Давлат суғуртаси ўша кезда аҳволни ўрганиб, ҳужжатлаштиришдан нарига ўтмади. Деҳқон қиш давомида қилинган меҳнатидан куйиб қолаверди, товон пули тўланмади. Бу йил сабзавот маҳсулотлари харид баҳоси оширилди, деб хотиржам бўлолмаймиз. Негаки, энди давлат илгаригидек кам фойда олинаётган тармоққа тўланадиган қўшимча ҳақни бермайди. Шу боисдан далада етиштирилган ҳар килограмм маҳсулотни нобуд қилмасдан, вақтида сотишга эришмоғимиз керак. Ўтган йили тармоқдан 280 минг сўм фойда кўрилдики, ҳозирги шароитда бу жуда кам. Жорий йилда вакилларимиз қишлоқ хонадонларида етиштирилган маҳсулотни шартнома баҳосида харид қилиб, сотишни йўлга қўйишади. Энди ўзаро рақобатлашувчи тайёрлов идораси, ёрдамчи деҳқон хўжалиги ва жамоа хўжалиги бор. Деҳқон маҳсулотини кимга топширса, кўпроқ манфаатдор бўлиши мумкинлигини ўзи танлайди. Бу дўконларда сабзавот сероб бўлишига кўмаклашиши аниқ.

Ҳозир пайкаллардаги етилган ҳосилни йиғиб-териб, истеъмолчиларга етказиш қизғин, Ғалаба байрамигача дастурхонга барра бодринг ҳам тортиқ этиш кўзланган. Тажрибали деҳқон Усмон Луқмонов бошлиқ бригада аъзолари айниқса ишда ўрнак. Ҳар куни 1,5—2 тонна карам, 1 тонна редиска жўнатаяпти. Сабзавоткорлар 23 гектар майдондан 700 тонна маҳсулот олишга аҳд қилишган, 9 гектардаги эртаги карамни йиғиштириш бошланганига бир неча кун бўлди. Яқинда Тюмендан келган вакил ҳам бригада даласидаги ҳосилни кўриб мамнун бўлди. Маҳсулот бор, шартнома баҳоси аниқ, самолёт ҳам тайёр. Фақат ёнилғи муаммоси ҳал этилмаётир. Бу ҳол тез-тез учрамоқда, деҳқон ҳосилни етиштиришда эмас, балки уни жўнатишда кўпроқ қийналаяпти.

Ҳар йили маҳсулотни сота олмай сарсон бўлганиданми раиснинг «бу йил савдо ёмон бўлмайди» деган сўзларидан сабзавоткор У. Луқмоновнинг кўзлари чақнаб кетди.

— Сотишда қийналмасак, маҳсулот етказиб беришдан чарчамаймиз, — дейди қатъият билан Усмон ота.

Ўринбой Турсунов, Темир Ҳайдаров бошлиқ бригадаларда ҳам эртаги сабзавотни йиғиштириш ва истеъмолчиларга жўнатиш авжида. Сабзавоткорлар 1 майгача аҳолига 100 тонна маҳсулот етказиб беришди, шимолликларга май ойида эса 1600 тонна карам, редиска, саримсоқ жўнатишни мўлжаллашаяпти. Хўжаликда нафақат улар, балки пахтакорлар, пиллакорлар ҳам астойдил меҳнат қилишмоқда. 200 гектар майдондаги ғўза ниҳолларига дастлабки ишлов берилаяпти. Ипак қурти парвариши намунали ўтказилмоқда.

Б. КЕНЖАБОЕВ, «Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

ОРОЛАНИБ КЕЛДИ МАЙ

(Боши 1-бетда).

рақслари «Хонадонингизга тинчлик», «Жаҳон болаларига бахт-саодат» сўзлар ёзилган яхши шиорлар билан уйғунлашиб, ажиб бир даврага айланди.

Ҳозир бизнинг улкан умумий хонадонимизга эса тинчлик ҳар қачонгидан кўра зарур. Жумҳурият партия ташкилоти, ҳукумати кўп миллатли Ўзбекистон аҳолиси яхши яшаши ва меҳнат қилиши учун қўлларидан келган барча ишларни қилмоқдалар.

— Бугунги байрам мен учун ҳам анъанавий, ҳам мутлақо амалий мазмунда меҳнат байрамидир, — деди Тошкентдаги 5-таксопарк ҳайдовчиси А. К. Жукова.— Буни қарангки, бугун менинг иш куним. Майдондан тўпа-тўғри ишга бораман. Йўловчиларим ана шу байрам онларида ҳурсанд бўлишлари учун ҳамма ишни қиламан. Эртанги яхши турмуш ҳақидаги барча гаплар амалий ишлар бўлмаса, ҳеч нарсага арзимайди. Ҳар бир киши виждонан меҳнат қилса, яшаши ҳам осон бўлади. Ўзбекистон касаба уюшмалари федерациясининг аъзоси сифатида касаба уюшмалари меҳнаткашларнинг ҳуқуқларини янада қаттиқроқ ҳимоя қилишлари керак, деб ҳисоблайман.

Чилонзор районидаги «Мевазор» маҳалла комитети раисининг ўринбосари, уруш фахрийси М. Мирзаахмедов шуларни таъкидлади:

— Жумҳурият ҳукумати одамлар яхши яшашлари учун шарт-шароит яратиш мақсадида кўп иш қилмоқда. Хоҳловчи кишиларга ер ажратиб берилгани савобли иш бўлди. Энди одамлар ўз меҳнатларидан яхшироқ фойдаланиш имкониятини олдилар. Ижтимоий масалаларни ҳал этишга, кам таъминланган оилалар, талабалар турмушини яхшилашга катта эътибор берилмоқда. Улуғ Ватан уруши қатнашчиси сифатида бизнинг ҳимоячимиз бўлган армиямиз тўғрисида кўпроқ ғамхўрлик қилишимиз керак.

Ленин майдонидаги Биринчи май тантаналарида Ўзбекистон ССР вице-президенти Ш. Р. Мирсаидов, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи котиби А. С. Ефимов, Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши Раисининг ўринбосари Б. И. Бугров, Қизил байроқли Туркистон ҳарбий округи қўшинларининг қўмондони И. В. Фуженко, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бюросининг ва жумҳурият ҳукуматининг аъзолари қатнашдилар.

Майдондаги, Тошкент шаҳрининг истироҳат боғлари ва оромгоҳларидаги халқ сайллари қоронғу тушгунча давом этди. Биринчи май тантаналари байрам мушакбозлиги билан ниҳоясига етди.

В. ДРАЧЕВ,
ЎзТАГ мухбири.

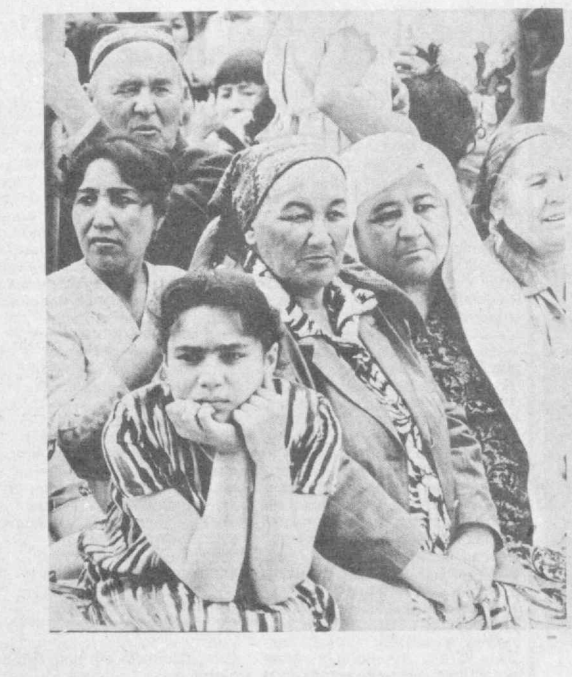

ЖУМҲУРИЯТДА БАЙРАМ ШОДИЁНАЛАРИ

Бу йил Ўзбекистон шаҳарлари ва қишлоқларида Биринчи май байрами одатдан ташқари, янгичасига — дабдабасиз ва ҳашамсиз, эришилган улкан муваффақиятлар ва ютуқлрни хўжакўрсинга намойиш қилмасдан ўтказилди... Лекин байрам бу билан ўзининг жозибасини йўқотгани йўқ, аксинча у қувноқ ва ҳуррамлик билан ўтди. Тантанавор қадам ташлаб ўтадиган колонналар бўлмади. Бироқ, ҳамма ерда театрлаштирилган катта томошалар кўрсатилди, одамлар шаҳар чекасида баҳорда айниқса гўзаллашиб кетадиган оромгоҳларда сайл қилдилар. Кўп кишилар боғлар ва хиёбонларда ўз вақтларини ўтказишди. Бу ерлардаги томоша майдонларда моҳир санъаткорлар ҳамда бадиий ҳаваскорлик жамоаларининг концертлари бўлди.

ЎзТАГ мухбирлари меҳнаткашларнинг халқаро бирдамлик байрами жумҳуриятимизда қандай нишонланганлиги тўғрисида ҳикоя қиладилар:

● НУКУС. Эрта саҳарданоқ Қорақалпоғистон пойтахтида байрам оҳанглари таралди. Бу ерга минглаб шаҳарликлар Биринчи май байрамини биргаликда кутиб олиш учун келдилар. Улар ҳузурида артистлар, спортчилар ўз маҳоратларини намойиш этишди. Истироҳат боғларида, оромгоҳларда халқ сайллари бўлди.

Қорақалпоғистонликлар бу гал дам олишга эмас, балки фаолроқ меҳнат қилишга отланганлар. Улар жумҳурият олдида турган кўпдан-кўп муаммоларни ҳал этиш, ҳар бир хонадон турмуши яхшиланиши ва дастурхони тўкин бўлиши учун ишлаш кераклигини, биргалашиб, куч-ғайрат сарфлаш зарурлигини яхши биладилар.

Бозор иқтисодиётига қийинчилик билан ўтилмоқда, янги хўжалик алоқаларининг омиллари ҳозирча яхши амал қилмаяпти. Саноатда маҳсулот етказиб беришдаги тартибсизликлар ва бекор туриб қолишлар натижасида ишлаб чиқариш камаймоқда, меҳнат унумдорлиги пасаймоқда. Деҳқонларга ҳам енгил эмас. Товарлар ва хизматлар нархи ошгани, кўпдан-кўп қўшимча сарф-харажатлар бўлаётгани уларни оғир аҳволга солмоқда.

Албатта, кишини қувонтирадиган мисоллар ҳам бор. Нукус тикувчилик-трикотаж фабрикасида ускуналар қайтадан созланмоқда. Бу ерда яқин орада етказиб берилмаётган жун ва ярим жун газламалар ўрнига ип газламадан буюмлар ишлаб чиқаришни режалаштиришмоқда. Тўрткўл районидаги аҳоли жуда кўп яшайдиган Димитров номли колхозда маҳаллий йигирув-тўқув фабрикасининг тикувчилик цехи очилиши ҳам «иш билан банд қилиш» дастурини рўёбга чиқаришга қаратилган.

Амударё қуйи оқимида фермерлик ишлари ривож топмоқда. Хорижий фирмалар билан қўшма корхоналар ташкил этиш юзасидан ҳозирдаёқ тузилган шартномалар умидбахш истиқбол очмоқда.

Турмушни, ишларнинг умумий аҳволини яхшилаш учун зўр бериб ишлаш, меҳнат кишилари куч-ғайратларини бирлаштириш керак бўлади. Қорақалпоғистонда нишонланган Биринчи май байрамининг моҳияти шундай бўлди.

● АНДИЖОН. Бу галги Биринчи май байрами вилоят марказида ҳашар йўли билан бунёд этилган «Меҳроқибат хиёбони»да тантанали очилди. Карнай ва сурнайларнинг наволари эрталабданоқ андижонликларни ҳамда вилоят меҳмонларини бу ерга чорлади.

Бу ерга кираверишдаги янги бинога ўрнатилган ўзига хос, ниҳоятда чиройли ранг-баранг чироқлар, камалакнинг етти ранги товланиб турган, мовий гумбазларнинг жозибаси, бинога ўйиб ишланган Шарқ нақшлари шаҳарнинг собиқ транспорт йўлини ниҳоятда ўзгартириб юборганди. Эндиликда меҳр-мурувват ва сиҳат-саломатлик вилоят жамғармаси жойлашган уч юз метрлик кўча машиналар оқимидан бутунлай халос этилди ва пиёдалар сайр қиладиган ерга айланди. Андижондаги ҳар бир корхона, қурилиш ташкилоти, ишлаб чиқариш кооперативи пиёдалар юрадиган янги кўчани ободонлаштиришда қатнашишни ўзининг фуқаролик бурчи, деб ҳисоблади.

Биринчи май куни одамлар пиёда сайр қиладиган янги кўчада бутун кун давомида санъаткорлар ва ҳаваскор артистлар катта байрам концерт программасини намойиш этишди.

● БУХОРО. Бухорода халқаро бирдамлик кунида биринчи марта байрам намойиши бўлмади. Жамоатчилик фикри ҳамда таклифларини ҳисобга олган халқ депутатлари, вилоят партия ва жамоат ташкилотлари шундай қарорга келдилар.

— Авваллари қандай бўларди? Дабдабали, хўжакўрсинчилик учун ўтказиладиган тадбирларга жуда катта пул сарфланарди, намойишга бир ой олдин тайёргарлик бошланарди, — дейди Бухоро шаҳар партия комитетининг масъул ходими Баҳодир Тўраев. — Байрам куни эрта саҳарданоқ шаҳар бош майдонига тўпланиб, навбатимиз келишини соатлаб кутардик. Одамлар бундай тадбирга мажбуран чиқишар, байрам байрамдагидек бўлмасди... Бу гал Бухорода намойиш ўрнига катта халқ сайли ўтказилди. Регистон майдонида, Тўқимачилар шаҳарчасида, Лабиҳовуз бўйида ва бошқа диққатга сазовор ерларда эрталабданоқ карнай ва сурнайларнинг овози янгради. Эрталаб соат тўққизда Ленин номли майдонда қисқа митинг бўлди. Унда вилоят ва шаҳар раҳбарлари ишлаб чиқариш илғорларини, меҳнат фахрийларини ишда қўлга киритган муваффақиятлари билан табрикладилар, уларга байрам совғаларини топширдилар.

● ЖИЗЗАХ. Вилоят марказидаги асосий майдон байрамона безатилган. Уруш ва меҳнат фахрийлари, шаҳар меҳнат жамоаларининг вакиллари, мактаб ўқувчилари эрталаб ана шу майдонга келдилар. Владимир Ильич Ленин ҳайкали пойига гуллар қўйиш маросими бўлди.

Майдонда бошланган халқ сайли боғлар ва хиёбонларга ўтди. Бадиий хаваскорлик жамоалари биринчи май тантаналари қатнашчилари ҳузурида концертлар беришди, спорт мусобақалари ўтказилди.

Вилоятда қишлоқ хўжалик ишлари суръатини кучайтираётган деҳқонларнинг, бошқа ишлаб чиқариш жамоаларининг муваффақиятлари кўзга ташланиб турибди. Меҳнат қилсанг роҳат кўрасан, дейишади. Меҳнат қилган кишига байрам ҳам ярашади.

● ҚАРШИ. Қўриқ ўлка пойтахтида Биринчи май намойиши бўлди. Бу ерда дабдабали рапортлар ҳамда тантаналардан воз кечишди. Байрам дастури хордиқ чиқарадиган қўшиқ ва мусиқа билан бой бўлди. Мусиқа ва қўшиқлар бутун кун давомида вилоят маркази боғларида ва майдонларида янграб турди.

Бичурин номли маҳалла комитети бадиий ҳаваскорлик халқ оғзаки ижоди дастасининг чиқишлари юзлаб томошабинларни ўзига жалб этди. Ленин номли мактаб бадиий ҳаваскорлари ҳам ўзлари тайёрлаган томошани кўрсатдилар. Марказий истироҳат боғида эса «Тарона» дастаси, шаҳар ўқув юртларининг ҳаваскорлари ўз маҳоратларини намойиш этишди.

● НАМАНГАН. Илгаридан урф бўлган одатга кўра наманганликлар ўз ҳаётларининг энг ёрқин ва қувончли кунларида шаҳар истироҳат боғига борадилар. Ёр-биродарлари билан ўз қувончларини бўлишиш, ҳордиқ чиқариш учун бу ерга шошиладилар. Қариялар ҳам, ёшлар ҳам соя-салқин, сарамжон-саришта боғни жуда яхши кўришади. Наманганликлар Биринчи май кунида бу ерни халқ сайли ўтказиладиган жой сифатида танлаганлари бежиз эмас.

Боғда бадиий ҳаваскорлик жамоаларининг қатнашчилари ижросида қўшиқлар янгради, жозибали рақслар ижро этилди. Тошкентдан борган Ҳамза номидаги Ўзбек академик драма театри артистларининг чиқишларини кўришга улгурган наманганликлар бу галги Биринчи майни ўз хотираларида узоқ сақлаб қоладилар. Донг таратган театр вилоятда ўз гастролларини бошлаб юборди. Бобур номли шаҳар истироҳат боғининг ҳамма ерида мусиқа янграр, одамларнинг шодон кулгилари эшитиларди.

Вилоят далаларида қишлоқ хўжалик ишлари авжига чиққан. Чигит, жўхори, сабзавот деярли экиб бўлинди. Айни вақтда экинлар парваришланмоқда, оралиқ экинлари йиғиштириб олинмоқда, беда ўрилмоқда.

Шундай бўлса-да, байрам байрамлигича қолмоқда. Жозибали қўшиқ ва рақсларни тинглаб, томоша қилган кишиларнинг юзларида табассум. Биринчи май — баҳор ва қардошлик байрами вилоятдаги барча шаҳар ва қишлоқларда шоду ҳуррамлик билан кўнгилдагидек ўтди.

● САМАРҚАНД. «Қизил двигатель» ишлаб чиқариш бирлашмасининг ходимлари шаҳардаги бошқа кўплаб меҳнат жамоаларининг вакиллари сингари байрамона безатилган Регистон майдонига ўз оилалари билан келишди. Бу ерда «Ҳайтарма» бадиий ҳаваскорлик дастаси иштирокида театрлаштирилган томоша кўрсатилди. Металлистлар байрам тантаналаридан сўнг корхона буюртмаси билан келган автобусларга ўтириб, Ургутдаги оромгоҳга ва ёрдамчи хўжаликка жўнаб кетдилар. Бу ерда миллий ва европача таомлардан иборат байрам дастурхони безатилганди, эстрада ансамбллари ўз маҳоратларини намойиш этишди.

Самарқанд пиллачилик бирлашмасининг ходимлари эса Биринчи май байрамини меҳнат билан кутиб олишга қарор қилдилар. Улар шу куни пилла қурти боқиладиган биноларни назорат қилдилар, пиллачиларга амалий ёрдам бердилар.

● ГУЛИСТОН. Сирдарё вилоятининг меҳнаткашлари Биринчи май байрамини оммавий халқ сайли билан нишонладилар. Маданият марказлари тўлиқ ишлади, байрам томошалари кўрсатилди.

Вилоят далаларида ишлар авжи қизиган пайт. У бир дам бўлса ҳам пасаймаяпти. Баҳор кунлари деҳқончилик борасида ўз вақтида бажарилган иш ҳосилни йиғиб олишда муваффақият гарови эканини яхши биладилар.

Байрам — байрамда. Ҳамма ёқда ўйин-кулги, шодҳуррамлик, қучоқ-қучоқ гуллар. Лекин сирдарёликлар бир нарсага қаттиқ ишонишади: байрамларимиз биз ҳаммамиз яхшироқ яшаган вақтимиздагина янада чирой очади. Бунинг учун енг шимариб ишлаш керак.

● ТЕРМИЗ. Меҳнат жамоаларининг минглаб вакиллари, талабалар ва мактаб ўқувчилари шаҳарнинг В. И. Ленин номи билан аталувчи марказий майдонига келдилар. Бу ерда Биринчи май байрамига бағишланган кўп кишилик митинг бўлди.

Митингда сўзга чиққан кишилар Совет Иттифоқи Коммунистик партияси билан ҳукуматимизнинг мамлакат бирлигини сақлаб қолиш, иқтисодиётдаги таназзулни тугатиш юзасидан сарфлаётган куч-ғайратларини қўллаб-қувватладилар.

Митинг тугаганидан сўнг шу ерда — майдонда, шаҳарнинг истироҳат боғлари ва хиёбонларида оммавий халқ сайллари бўлди, бадиий ҳаваскорлик қатнашчилари концертлар қўйиб беришди.

● УРГАНЧ. Хоразм вилоят марказининг майдонлари, боғлари ва кўчаларида халқ сайллари бўлиб ўтди. Шу куни ҳар бир меҳнат жамоаси, ҳар бир шаҳарлик байрамни ўз хоҳишига кўра нишонлади: кимдир дўстлари ва ҳамкасблари билан табиат қўйнига сайр қилди, кимдир байрамни оила даврасида ўтказишни ёки концертга боришни афзал кўрди... Халқ депутатлари Урганч шаҳар Совети турли-туман тадбирлардан иборат катта дастурни таклиф этганди. Ана шу дастур ҳозирги Биринчи майни ҳақиқий байрамга айлантирди.

Байрам шаҳар бош майдонидаги В. И. Ленин ҳайкали пойига гуллар қўйиш билан бошланди.

Шаҳарликлар Урганчдаги Ал-Хоразмий ҳайкали олдида маҳаллий шоирлар, ёзувчилар ва олимлар билан учрашдилар. Шу ернинг ўзида энг яхши рассомлар, ҳайкалтарошлар, меъморларнинг асарлари намойиш этилди.

Шу куни Хоразм вилоятининг барча районлари ва шаҳарларида халқ сайллари бўлди.

● ФАРҒОНА. Вилоят шаҳарлари ва қишлоқларида эрта тонгданоқ Биринчи май тантаналари бошланиб кетди. Ҳамма ерда халқ сайллари ўтказилди. Санъат усталари ҳамда ҳаваскор артистларнинг концертлари, аскиябозларнинг мусобақалари бўлди.

Кўплаб корхоналар ва хўжаликларнинг жамоалари бу баҳор байрамини меҳнат ютуқлари билан кутиб олдилар. Фарғоналик пойабзалчилар энг зарур моллар тақчиллиги муаммосини амалда ҳал эта бориб, ишлаб чиқариш режаларини ошириб бажардилар, жумҳурият савдо тармоқларига бир миллион 865 минг жуфт пойабзал жўнатдилар.

Вилоят пиллачилари қурт боқишни уюшган ҳолда бошлаб юбордилар. Уч минг гектардан ортиқроқ ерда янги боғлар бунёд этилди. Демак, донг таратган машҳур Фарғона мевалари янада мўл бўлади. Хўжаликларда экиш мавсуми жадал олиб борилмоқда.

Ҳар ҳолда байрам яхши. Фарғоналиклар шу куни барча юмуш ва ташвишларини бироз бўлса-да унутиб, ҳамма ерда байрамни тантанали нишонладилар.

Биринчи май тантаналари ҳақидаги репортажни ЎзТАГ мухбирлари Е. Величанская, Ю. Иброҳимов, Р. Камолов, В. Луценко, К. Низомов, П. Нишонов, Т. Остонов, Н. Полянская, И. Сафаров, В. Шумайлов, Н. Хўжаева олиб бордилар.

ТОШКЕНТ. 1991 йил. 1 Май. Шодиёналардан лавҳалар.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ олган суратлар.

ШУ КУННИНГ ДОЛЗАРБ ЮМУШИ

Деҳқон учун энг масъулиятли давр ҳисобланган кўкламнинг икки ойи ортда қолди. Республикамизда кўкламги юмушлар қандай бажарилмоқда? Қуйида чигит экиш, уруғни ундириб олиш, сабзавот, полиз экинлари ва картошка қадаш, боғ ҳамда токзорлардаги аҳвол хусусида сўз юритамиз.

ЯШИЛ ҚАТОРЛАР

Жумҳуриятимиз пахтакорлари экиш-тикишни бошлаганларига анча бўлди. Баҳор улар учун бирмунча қулай келди. Шу боисдан чигит энг мақбул муддатларда қадалмоқда. Бу йил республика бўйича 1 миллион 659,8 минг гектар майдонга барака уруғи қадаш мўлжалланган. Шуни таъкидлаш ўринлики, ҳозирги суръат ўтган йилги даражадан яхши бормоқда. Агар бултур 27 апрелгача жами 997,7 минг гектар ерга чигит ташланган бўлса, бу йил шу муддатга келиб 1 миллион 496,1 минг гектарга бажарилди. Бу йиллик топшириқнинг 90,1 фоизини ташкил этади.

Тошкент, Андижон, Наманган, Жиззах вилоятларининг деҳқонлари муҳим ишни туғаллашди. Бухоро ва Сирдарё пахтакорлари ҳам эрта-индин ниҳоясига етказишади. Лекин бу борада сусткашликка йўл қўяётганлар ҳам йўқ эмас. Тўғри, шимолда жойлашган вилоятларда ернинг тобга келиши кечикди. Аммо шу кунлардаги об-ҳаво уларда ҳам қулай. Шунинг учун экиш-тикишни орқага суришга ҳеч қандай баҳона бўлмаслиги керак. Қорақалпоғистон мухтор жумҳурияти заршунослари 142 минг гектар майдонга чигит қадашлари лозим. Бироқ топшириқ ярмига ҳам уддаланмаган: эндигина 64,8 минг гектар ерга барака уруғи ташланди. Бу ерда кунлик суръат ҳам суст. Шунингдек, хоразмликлар ҳам ҳали 20 минг гектардан зиёд майдонга чигит экишлари зарур.

Хўш, бу юмуш барвақт бошланган пайкалларда аҳвол қандай? 27 апрелга қадар жами 459,9 минг гектар ерда уруғ униб чиққан. Шундан 165,4 минг гектарида тўлиқ кўчатлар олинган. Чигитнинг кўкариши Андижон, Тошкент, Бухоро вилоятларида яхши. Уларда уруғ қадалган пайкалларнинг тенг ярмида ниҳол униб чиққан. Лекин Қашқадарё ва Қорақалпоғистонда бирор гектарда ҳам кўчат олинмаган.

МЕВА МЎЛ БЎЛАДИМИ?

Маълумки, сабзавот маҳсулотларини халқимиз севиб истеъмол қилади. Бу неъмат дастурхонимиз кўрки. Шу боисдан мазкур соҳа ходимлари зиммасидаги масъулият шарафлидир. Бу йил жумҳуриятимиз сабзаводкорлари ҳаммаси бўлиб 80 минг 494 гектар майдонда деҳқончилик қилишга бел боғлашган. Улар кўкламги экиш-тикишни барвақт бошлашганди. 27 апрелга қадар 62,392 гектар ерга уруғ қадалди. Бу режага нисбатан 72,5 фоизга тенг.

Сурхондарёликлар бошқаларга ўрнак кўрсатишаётир. Улар мўлжалдаги 3.903 гектар майдоннинг 3.511 гектарида экиш ишларини тамомлашди. Қашқадарё, Андижон, Бухоро вилоятларида ҳам режа 88,7—89,5 фоиз адо этилди. Бу соҳада қорақалпоғистонлик, самарқандлик миришкорлар орқада қолишмоқда. Самарқанд вилояти сабзавоткорлари 11 минг гектардан зиёд ерда турли маҳсулотлар етиштиришни кўзлашган. Бироқ улар эндигина 6.529 гектар майдонга уруғ қадашди. Фарғоналик, жиззахлик, деҳқонлар ҳам республиканинг кўрсаткичидан орқада қолмоқдалар.

Шуниси муҳимки, жойларда сабзавот экинларининг турларига яхши эътибор берилмоқда. Жумладан помидор, бодринг, пиёз, сабзи, ош лавлаги, карам, бақлажон, булғор қалампири, турли кўкатлар ўтган йилгидан зиёд экилаяпти.

Полизчиларимиз ҳам шу кунларда енг шимариб ишламоқдалар. Улар 48.100 гектар майдонда қовун ва тарвуз етиштиришмоқчи. 27 апрелгача 33.230 гектар ерга уруғ қадашди. Андижонлик миришкорлар ишни туғаллаш арафасида. Наманганлик ва сурхондарёликлар ҳам эрта-индин ниҳоясига етказишади. Қолоқларга келганда Самарқанд ва Қорақалпоғистон полизчилари орқада. Улар экиш режасини эндигина учдан бир ҳиссага бажардилар.

Картошкакорлар ўтган йилга нисбатан 8800 гектар оз, яъни 26 минг гектардан сал зиёд майдонга уруғ қадашлари керак. Бу иш 16.419 гектарда амалга оширилди. Бухороликлар тапшириқни уддалаб бўлишди. Сирдарёликлар ҳам адо этиш арафасида. Қорақалпоғистон мухтор жумҳурияти, Самарқанд, Жиззах вилоятларида иш судралмоқда. Уларда режа 40,8—58,5 фоиз бажарилди, холос.

БОҒЛАР БОЛ БЕРУР

Республикамизда анъанавий кўчат экиш зарбдор икки ойлиги ниҳоясига етди. Хўш, бу даврда мўлжалдаги ишлар қилиб бўлиндими? Маълумотларга қараганда, 26 апрелга қадар жумҳуриятимиз бўйича 20.836 гектар ерда янги боғлар яратилди. Бу топшириққа нисбатан 101,6 фоизни ташкил этади. Сурхондарёликлар белгиланганидан 299 гектар ортиқ майдонга, жами 1.299 гектарга кўчат ўтқаздилар. Шунингдек, Қашқадарё, Фарғона, Тошкент, Хоразм вилоятлари ва Қорақалпоғистонда ҳам режа ошириб адо этилди.

Лекин бир қатор вилоятлар топшириқни бажаришгани йўқ. Айниқса, бухороликлар сусткашликка йўл қўймоқдалар. Улар белгиланган майдонларнинг ярмидан сал зиёдига ниҳол экишди, холос. Жиззахлик, сирдарёлик, андижонлик, самарқандлик, наманганлик боғбонлар ҳам ҳали ишни ниҳоясига етказишмади.

Янги токзорлар барпо этиш учта вилоятда: Самарқанд, Наманган ва Хоразмда яхши бўлди. Қолган вилоятлар эса топшириқни адо этишгани йўқ. Айниқса, Сирдарё, Жиззах, Андижон вилоятларида бу иш ўз ҳолига ташлаб қўйилган. Пировардида республика бўйича ҳам янги узумзорлар барпо қилиш ниҳоясига етказилмади: топшириқ 85,7 фоиз уддаланди.

Боғбон ва соҳибкорлар ишга муносабатни кескин ўзгартирмасалар янги боғ ҳамда токзорлар яратиш режаси тўла-тўкис бажарилиши мушкуллашади.

ЯЙЛОВ ТЎЛА ҚЎЙ-ҚЎЗИ

Бу йил бошида анча қурғоқчилик бўлди. Авжи қўзилатиш пайтида яйловда қўй оғзига илинадиган ҳеч бир майса, гиёҳ топилмади. Чорвадорнинг бахтига апрель ойи серёғин келди. Кетма-кет ёмғир ёғиши туфайли Қизилқум яйловлари ўт-ўланга бурканди. Ҳозир бу ерда қўй-қўзилар тўйиб ўтлашмоқда.

Хўжалигимизда наслчилик ишлари яхши йўлга қўйилган. Бир неча йилдирки арзигудек иқтисодий самарадорликка эришилаётир. Айниқса бултурги ютуқларимиз қувончли бўлди. Етиштирилган барча турдаги маҳсулотлар юқори баҳода давлатга сотилди. Режадаги 1 миллион 765 минг ўрнига 2 миллион 304 минг сўм даромад қилинди.

Амалдаги йил натижалари ҳам чакки бўлмаяпти. Ютуқлар гарови бўлган тўл олиш мавсуми намунали ўтди. Ҳар юз бошидан 105 тадан, жами 14.500 қўзи олиниб, унинг 9500 боши ўстиришга қолдирилди. Давлатга тери сотиш плани ҳам ошириб бажарилди. Хўжалигимизда 3 та қоракўлчилик фермаси мавжуд. Уларни Шойим Шаропов, Ғафур Зарипов, Султон Ғиёсов каби тажрибали чорвадорлар бошқаришаяпти.

Муаммолар оз эмас. Асосийси яйлов масаласидир. Мавжуд 80 минг гектар ўтлоғимизнинг учдан бир қисмини тоғ тизмалари ва тақирликлар. ташкил қилади. Ҳолбуки, ҳар бош қўй ҳисобига 3—3,5 гектар яйлов бўлса мақсадга мувофиқдир. Бу муаммо ҳал этилади деб ўйлаймиз. Қоракўлчиликни ривожлантиришда ички имкониятларни қўллаяпмиз. Жун қирқиш мавсумига пухта ҳозирлик кўрилмоқда. Бозор иқтисодиётининг мураккаб даврида эл дастурхонини маъмур этиш учун бел боғлаганмиз. Шу эзгу ният йўлида астойдил курашаяпмиз.

Ш. НАРЗИЕВ.

Қизилтепа районидаги «Маликчўл» қоракўлчилик давлат хўжалиги директори.

5 май—Матбуот куни

МУКОФОТЛАР МУБОРАК!

Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси бошқарувининг котибияти 1990 йил жумҳурият ижодий танловларининг якунини чиқарди.

Қуйидаги ўртоқлар **йилнинг энг яхши журналистик асарлари** учун танловда, Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси мукофотининг совриндорлари бўлдилар:

Аҳмаджон **Мелибоев**, «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» рўзномасининг бош муҳаррири — «Очиқ эшиклар даври», «Маслаҳатингиз зарур, Владимир Ильич», «Халқ ишончи», «Наманган сабоқлари» мақолалари ва бошқа публицистик асарлари учун;

Матлуба **Шоалиева**, «Ҳақиқати Ўзбекистон» рўзномасининг катта мухбири— «Ислом бугунги кунда», «Она: уй бекаси ва меҳнаткаш» очерклар туркуми ва бошқа асарлари учун;

Эсон **Қосимов**, «Тошкент ҳақиқати» рўзномасининг бўлим мудири — «Тақдир зарбаси», «Дилдора фожиаси», «Сен бахтлисан, Рауф» публицистик мақолалари ва туркум очерклари учун;

Дилбар **Бекжонова** Хоразм ҳақиқати» рўзномасининг мухбири — «Магазин очилса», «Бу йўлдан қайтинг», «Не учун кўзларда ёш» публицистик мақолалари учун;

Бекмирза **Маҳмудов**, «Муштум» ойномасининг бўлим муҳаррири — «Олтин юлдузлар», «Тақдир қўшиқлари», «Канал ва одамлар» туркумидаги очерклари ва мақолалари, бошқа публицистик асарлари учун ҳамда Мурод **Калонхонов**, «Муштум» ойномасининг бўлим мудири— «Дайдилар», «Ишсизлик миллат танламайди» ва бошқа публицистик мақолалар туркуми учун;

Ҳафиза **Ҳайитметова**, Ўзбекистон радиосининг бўлим мудири, Насиба **Зиёвуддинова**, катта муҳаррири — «Бола кўнгли — онада», «Она тилим, омон бўл» эшиттиришлар туркуми учун.

Қуйидаги ўртоқлар Ўзбекистон Журналистлар уюшмасининг фахрий дипломлари билан мукофотландилар:

Жамила **Арслонова**, «Ленинчи» ноҳия рўзномасининг (Тошкент вилояти) бўлим мудири; Виктор **Луков**, «Крылья Узбекистана» кўп тиражли рўзнома муҳаррири; Маъфура **Муҳамедова**, Ўзбекистон радиосининг бўлим мудири; Геннадий **Неклесса**, «Народное слово» рўзномасининг бўлим мудири; Ўрол **Ўтаев**, Ўзбекистон телевидениеси адабий-мусиқали кўрсатувлар ижодий бирлашмасининг директори, Абдусамад **Ҳамидов**, Самарқанд вилоятидаги Жомбой район «Шонли меҳнат» рўзномасининг радиомуҳаррири.

Оммавий ишларни жуда яхши йўлга қўйганлик учун Наманган район **«Учқун»** ва Жалолқудуқ район **«Олға»** (Андижон вилояти) рўномалари таҳририятларининг жамоаларига М. И. Ульянова номли биринчи мукофот берилди. М. И. Ульянова номидаги иккинчи мукофотга Хонқа район **«Шонли меҳнат»** (Хоразм вилояти), Охунбобоев район **«Ленин йўли»** (Фарғона вилояти), Когон район **«Коммунистик меҳнат учун — «За коммунистический труд»** (Бухоро вилояти) рўзномаларининг жамоалари сазовор бўлди. **«Советская Каракалпакия»** жумҳурияти рўзномаси, Ёзёвон район **«Марказий Фарғона»** рўзномаси ва **«Крылья Узбекистана»** кўп тиражли рўзнома М. И. Ульянова номли 3-мукофотни олди.

Наманган вилоятининг Зарарё район **«Коммунизм йўли»** рўзномаси таҳририятининг жамоаси фаол оммавий иш олиб борганлиги учун Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси фахрий дипломи билан мукофотланди.

«Иқтисодий ислоҳотга — матбуот эътибори!» шиори остида ўтказилган танловда иқтисодиёт масалаларини жуда яхши ёритганлик учун **«Ҳаёт ва иқтисод»** ойномаси, **«Ёш ленинчи»** жумҳурият рўзномаси, **Ўзбекистон телевидениеси, Ўзбекистон радиоси, «Наманган ҳақиқати»**, **«Коммуна»** (Фарғона вилояти) ва **«Ленинское знамя»** (Сурхондарё вилояти) вилоят рўзномалари, Боғот район **«Ленин йўли»** (Хоразм вилояти) рўзномаси ва Ёзёвон район **«Марказий Фарғона»** рўзномаси таҳририятлари жамоаларига мукофотлар берилди.

Иқтисодиёт масалаларини фаол ёритганлик учун **«Сельское хозяйство Узбекистана»** — **«Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги»** ойномаси, ЎзТАГ, Андижон вилоят **«Коммунист»** ва **«Ферганская правда»** рўзномалари, Андижон вилоят **«Бўз ҳақиқати»** район рўзномаси ва Фарғона вилоятининг Олтиариқ район **«Давр овози»** рўзномаси таҳририятларининг жамоалари фахрий дипломлар билан мукофотландилар.

Ҳарбий - ватанпарварлик мавзусини энг яхши ёритганлик учун танловида «Тошкент ҳақиқати» ва Фарғонанинг **«Коммуна»** вилоят рўзномалари таҳририятларининг жамоаларига биринчи мукофот берилди; жумҳурият **«Ленин байроғи»** рўзномаси, **«Ташкентская правда»** вилоят рўзномаси, Олтиариқ район **«Давр овози»** рўзномаси таҳририятлари жамоалари иккинчи мукофотга, Янгиқўрғон район **«Меҳнат байроғи»** (Наманган вилояти), Ангор район **«Илғор»**, (Сурхондарё вилояти) ва Зомин район **«Шарқ тонги»** (Жиззах вилояти) рўзномалари таҳририятлари жамоалари учинчи мукофотга сазовор бўлдилар.

Фарғона вилоятининг **«Тошлоқ тонги»** ва «Бағдод районидаги **«Авангард»**, Учқўрғон районидаги **«Жанговар меҳнат»** (Наманган вилояти) район рўномалари таҳририятлари жамоаларига ҳарбий-ватанпарварлик мавзусини фаол ёритганлик учун Ўзбекистон Журналистлар уюшмасининг фахрий дипломлари берилди.

«Самарали меҳнат ва соғлом турмуш учун! Бутуниттифоқ рейдини яхши ёритганлик учун ўтказилган танлов бўйича» мукофот Ўзбекистон телевидениеси, ЎзТАГ ва Боғдод район **«Авангард»** рўзномаси жамоаларига берилди. Шу шиор остида ўтказилган бутуниттифоқ рейдининг боришини ёритишда фаол қатнашганлиги учун ЎзТАГ мухбирлари **Н. Полянская** билан **Л. Струнникова** Ўзбекистон Журналистлар уюшмасининг фахрий дипломлари билан тақдирландилар.

Касбнинг катта-кичиги бўлмайди, дейишади. Буни Фориш район босмахонасининг ҳарф терувчиси Ҳикоят Суннатова ҳаётида ҳам кўриш мумкин. У кўп йиллардан буён касбини эъзозлаб келаяпти. Ҳикоят ўз ишининг устаси, жамоат ишида фаол. Ҳамюртлари унга юксак ишонч билдириб, Ўзбекистон ССЖ халқ депутатлигига сайлашган.

СУРАТДА: Ҳ. Суннатова (ўнгда) ҳамкасблари С. Эргашева ва Ф. Жойноқова билан суҳбатлашмоқда.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ олган сурат.

«СОВЕТОБОД ТОНГИ» САҲИФАЛАРИДА

Қайта қуриш матбуотга ошкораликнигина бермади, балки зиммасига унинг машаққати ва масъулиятини ҳам юклади. Ҳаётимизда юз бераётган туб ўзгаришларнинг шиддатли оқими матбуотни ҳам чархпалаги гирдобида обдон айлантириб кўраётир. Турмушимизга эндигина кириб келаётган, ҳали шаклланиб улгурмаган ошкоралик ва демократия баъзан сиёсатни турли оҳангларга солаётганлар, воқеиликка бирёқлама қараётганлар қурбони бўлаётгани ҳам сир эмас. Бунинг аччиқ сабоғини жумҳуриятимиз шаънига марказий матбуот саҳифаларида кетма-кет чоп этилган туҳматлар мисолида ҳам кўрдик. Бизнинг маҳаллий нашрларимиз бунга ўз вақтида чиқишлар қилдилар. Уларнинг ўз вақтида кўрсатган саъйи ҳаракатлари орқалигина яқин ўтган йилларда даврнинг «Қора кемаси» кўрфазга лангар чўпини ташлай олмади. Қайта қуришнинг олтинчи йилига келиб турмушимизда ҳукм сураётган иқтисодий танглик барча соҳалар каби матбуотни ҳам ўз комига тортди. Бу мураккаб вазиятдан чиқиш учун энди жанговарлик ва дадилликнинг ўзи камлик қилса керак. Мафкурани ҳам хўжалик ҳисобига ўтказиш бизнингча ғалати иш бўлди.

Хўш, шундай мураккаб даврда қуйи матбуотнинг аҳволи қандай кечаяпти? Қоғоз тақчиллиги, маблағ ночорлиги уларнинг фаолиятига салбий таъсир кўрсатмаяптими? Очиғини айтиш керак, шу кунларда қуйи матбуот нашрлари ўз харажатларини қоплашга ожиздирлар. Ўзбекистон Компартияси Советобод район қўмитаси ва халқ депутатлари район Кенгашининг «Советобод тонги» рўзномаси аҳволи ҳам бошқа нашрларникидан бошқача эмас. Қоғоз нархининг ошиб кетиши унинг аҳволини қийинлаштириб қўйди. Обуна сони бир мунча пасайди. Қуйи матбуотни марказлашган офсет усулида чоп этиш қўллангандан буён бир ташвишга ўн ташвиш қўшилди. Областдаги ҳамма рўзномалар Самарқанд шаҳар босмахонасида чоп этилади. Бу нашрларнинг ўз вақтида ўқувчилар қўлига етиб боришини кечиктираяпти.

Рўзноманинг ўтган йилги ва бу йилги тахламини кўздан кечирадиган бўлсак, аҳволнинг оғирлигига қарамай мақолалар бир қадар яхшиланганлигининг гувоҳи бўламиз. Жанговарлик ошганлиги ҳам яққол кўзга ташланади. Бозор иқтисодиёти бош мавзуга айланган. Ижодий жамоа меҳнаткашлар ҳаётидан келиб чиқиб, чорвачилик ва ғаллачиликнинг ипидан игнасигача биладиган мутахассислар, иқтисодчиларнинг чиқишларини мунтазам уюштириб боришаётир. Муаллифлар қайта қуришнинг туб мақсадларини атрофлича очиб беришга, омма орасида хўжалик юритишнинг халқчил усулларини, тадбиркорлик йўлларини ёйишга астойдил ҳаракат қилмоқдалар.

Турмушдаги хатоларни кўрсатиш, меҳнаткашлар манфаатини сабот билан ҳимоя қилиш, иллатларга қарши курашишнинг ўзи бўлмайди. Шундай кезларда район фирқа қўмитаси ва район халқ депутатлари Кенгашининг кўмаги зарур. Рўзнома саҳифаларини варақласангиз кўтарилган у ёки бу мавзу бўйича район раҳбарияти билан ўзаро ҳамкорлик йўлга қўйилганлигини сезасиз.

Саҳифаларда одоб, ахлоқ, маънавий поклик, меҳршафқат ва одамийлик фазилатларини тарғиб қилувчи мавзуларга кенг ўрин берилаётганлиги рўзнома ҳаётни кенг қамраб олаётганлигидан далолат берди. Шу ўринда рўзнома мухбири А. Жўраевнинг «Бир бурда нон», А. Дўстнинг «Ҳосиятли бўлиб кел», Н. Туркмановнинг «Тежамкорлик йўлида фидокорлик кўрсатиб», С. Қурбоновнинг «Хароб бўлаётган обидалар ёки Остона бобо ҳақида», О. Саъдиновнинг «Кўнгил кўчаси», Ж. Пиримованинг «Аёл шодлиги барқарор бўлсин» каби ўнлаб турли мавзуларда ёзилган долзарб мақола ва лавҳаларини мисол келтириш мумкин. Ранг-баранг мавзулардаги мақоларнинг чоп этилиши муштарийларнинг зийрак эътиборидан четда қолаётгани йўқ. Буни таҳририятга келаётган хатлардан ҳам билиш мумкин.

Матбуот халқ билан ҳамкорлик қилгандагина ҳаётдаги муаммоларни ечиш осон бўлади. Рўзнома айнан шу йўлдан бораётир. Таҳририят ишини ташкил қилишда аввало муштарийлар мактублари билан ишлашга аҳамият берилаётгани бунга мисол бўла олади. Ижодий ҳамкорлик бор ерда ишнинг юзага чиқиши шубҳасиз. Аммо кези келганда шуни таъкидлаш кераккки, рўзноманинг янада омма орасида кенгроқ эътибор қозониши учун ҳали анчагина ишлар қилиниши керак. Ҳаётнинг барча жабҳалари ёритилаяпти деб бўлмайди. Журналистлар ўз маҳоратларини оширишлари керак. Техник имкониятлар яратилиши зарур. Буларсиз нозик таъб ўқувчи эътиборига тушиш мушкул. Район рўзномаси кўркам саҳифаланса, мазмунли мақолаларга бой, халқчил бўлса омма меҳру муҳаббатини қозонади.

Ф. МАҲМУДОВ,
У. МИРЗАЕРОВ.

ИЖОД ЖИЛОСИ

Тошкент Давлат дорилфунунида таҳсил кўрган кезларимизда «Усмон Юсупов фельетонлари» мавзуида курс ишлари ёзилганди. Ўшанда у «Совет Ўзбекистони» рўзномасида ишлаётган қаламкашлар орасида обрў-эътибор қозонган, муштарийлари қалбига чўғ солиб улгурган эди. Курс иши баҳоси да Усмон ака билан суҳбатлашдик. Тўғриси донғи кетган ижодкорлар билан гаплашишга ийманардик. Ўзаро ҳурмат, меҳру оқибат кучли эди. Ёшлар катталарга чуқур ҳурмат билан қарашар, йўлакда тўқнаш келиб қолишса ўзларини бирон хонага уришарди. Раҳматли Холбек Ёдгоров, Ҳабиб Нўъмон, Самад Қодиров, Ҳамид Нурий ҳамда айни кунларда ҳам баракали ижод қилаётган Мақсуд Қориев, Жуманиёз Жабборов, Худойберди Тўхтабоев сингари устозлардан ўрганишга, улар каби фидойи бўлишга интилардик. Усмон ака ёшларнинг севимли маслаҳатгўйи эди.

Орадан йигирма йилча вақт ўтган бўлса-да дастлабки учрашув ёдимизда. Айрим воқеаларни аҳён-аҳёнда эсга олиб турамиз. Чиноз районидаги хўжаликларнинг биридан таҳририятга шикоят хати келди. Мурраббий уни кўздан кечирди. Адолатсизликка сира чидолмасди.

— Хатга кўпчилик қўл қўйган, демак у бўҳтон эмас. Оддий одам ҳамиша тўғри гапиради. Текшириб мақола ёзиш керак, — деди.

Мураббий Чинозга бирга боришга рози бўлди. Вазиятни ўрганиш жараёнида шошилмас ҳатто ишга дахлдор бўлмаган кишилар билан узоқ суҳбатлашар, колхозчиларнинг кўнглини кўтарарди. Мулоқот таҳририятга чақирилган кишилар билан ҳам давом этди. Шикоят хатига алоқадор ҳужжатлар, етарли далиллар тўплангач: «Энди яхшилаб ёзиш керак», дея кулиб қўйди.

У киши билан кўпинча бирга бўламиз. Сафарларда ҳамроҳлик қилганмиз. Лекин қаерда бўлмасин, албатта, ишдан гап очади. Режаларини ўртага ташлайди. Воқеликка муносабатини билдиради. Гап ҳаётдаги қора доғларни йўқотиш хусусида кетганда эса ўзини тўхтатолмайди. «Ҳа, жуда оғир бўлган— хаёлимиздан ўтади, —ахир, у ўз фаолиятида не-не жиноятчилар билан юзма-юз келмади, туҳматларга қолмади. Ҳатто фельетон ҳали чоп этилмасдан «казо-казо»ларнинг қўнғироқлари, дўқпўписалари, «қаҳрамонлар»нинг уйигача бориб, ҳаётига таҳдид қилишларини ўйлаганимизда бу одамниг жони темирдан эканлигига шубҳа қилмаймиз. Лекин у қўрқмаган. Фельетонни чоп эттирган. Чунки Усмон ака биринчи навбатда адолатнинг қарор топиши ва одил одамлар тақдирини ўйлаб иш тутади».

Чой устида тунда ёзиб битирган фельетонига тузукроқ сарлавҳа топилмаётганини гапириб қолди. Ўйлашдик, фикрлашдик. Ниҳоят, материал мазмунига энг мос «Қазо ва жазо» («Халқ сўзи»нинг шу йил 15 февраль сонида босилган) сарлавҳаси унга маъқул бўлди. Чунки Усмон Юсупов сарлавҳа фельетоннинг ярим ютуғи деб ҳисоблайди. «Лентадаги оғу», «48-группа», «Икки паспортли одам», «Тунги сирлар», «Хола ва ҳолва», «Ғалати йиқилиш», «Чиллаки куёв», «Ҳуснбузарлар», «Фарҳодбойнинг тангаси», «Қайнар хумча», «Ноғорачига хат» сингари ўнлаб фельетонлари муштарийлар томонидан севиб ўқилганини эслаш кифоя. У киши 300 дан ортиқ фельетонлар автори.

Бир куни Усмон ака гап топиб келди. Ўз даврида машҳур фельетончи бўлган, номининг ўзиёқ нопоклар кўнгилига ғулғула солган Ориф Юнус бетоб ётган экан. Бизга бирга бориб келишни таклиф этди: «Борсак кўнгли кўтарилади, архиви билан танишиб қайтамиз». Бироқ ўша куни бtorolмадик. Эртасига ишхонага келсак, Усмон ака кўтаринки руҳда қоғоз қоралардии. «Учрашув зўр бўлди, Ориф ака ҳамма журналистларга салом айтди. Дастлабки таассуротларимни хатга туширяпман. Яхши материал чиқса керак», — деди бошини кўтармай.

Кўп ўтмай «Ўқитувчилар газетаси»да Усмон Юсупов имзоси билан Ориф Юнус ҳақида «Қисмат» сарлавҳали мақола пайдо бўлди. У дард билан жўшиб ёзилганлиги ва энг муҳими, бир жафокаш фельетончи тақдиридаги қора кунларни адолатли ёритганлиги учун муштарийлардан жуда кўплаб хатлар олди. Усмон ака устоз хонадонига тез-тез бориб турди. Янги хотиралар билан ошно бўлди. Энди Ориф Юнуснинг босилмай қолган ҳамда 50-йилларда жумҳурият рўзномаларида чиққан фельетонлари «Қишлоқ ҳақиқати»да қайта эълон қилина бошлади. Ўша кунлардаги Усмон аканинг руҳий ҳолатини тасвирлаш қийин эди...

У бир неча кун ғамгин, дардчил юрди. Чой устида ҳам, ҳамкасбларининг латифаларини эшитганда ҳам негадир чеҳраси очилавермади. Кейинроқ билсак, у Чустий домла ҳақида куйинаётган экан. Кўп ўтмай рўзномаларда шоир ҳақида ҳам яна қатор мақолалар пайдо бўлди. «Тошкент ҳақиқати» ва «Чуст ҳақиқати»да чоп этилган мақолалар бунга мисол бўла олади.

— Ориф Юнус кеча бизникига келдилар, — деди у ёш болалардай қувониб. — Уни яккалаб қўймаймиз.

У. Юсуповнинг саъй-ҳаракати туфайли Ориф Юнус СССР Журналистлар уюшмаси аъзолигига қайта тикланди. «Халқ сўзи» рўзномаси таҳрир ҳайъати аъзоси бўлди.

Усмон ака фақат фельетонлар билан чегараланиб қолмаяпти. Қишлоқ хўжалиги, ахлоқ-одоб, болалар тарбияси мавзуларида кўплаб очерклар, лавҳалар, мақолалар ёзган. Ўнлаб қўшиқлари, пьесалари, «Биз мичуринчилармиз», «Бахт калити» тўпламлари, «Арнасой гуллари», «Йўқолган қулоқлар» қиссалари, таржима асарлари унинг серқирра ижодкорлигидан далолат.

У киши оилада тўрт фарзандга меҳрибон ота, олти неварасига суюкли бува, давраларда улфатнинг гули. Дўстлари — ўқитувчи, оддий деҳқон, шоир, ёзувчи, шифокор, яна бошқаси ҳофиз, чўлқувар, олим.

Тарки одат — амри маҳол, дейди халқимиз. Бир сафар Усмон аканинг муҳаббат ҳақидаги «Нозинг ўзгача» қўшиғини Ҳожиакбар Ҳамидов маҳорат билан ижро этаётган эди.

Бир сония хаёлга толдик. «Усмон ака, эшитяпсизми, Сизнинг ҳаётингиз ҳам худди шу қўшиқдай гўзал, умрингиз Абдулла Қодирийнинг «Ўтган кунлар»идай боқий бўлсин» дегимиз келади.

А. МАННОПОВ,
М. АВЕЗОВ.

СССР Журналистлар уюшмасида

СССР Журналистлар уюшмаси кенгашининг пленуми конфедератив асосда энг яхши журналистик асарлар учун Бутуниттифоқ танловига номзодлар кўрсатиш муддатини 1991 йилнинг 1 июнига қадар узайтириш тўғрисида қарор қабул қилди. Мукофотлар бериш комитети қўшимча равишда олинган асарларни конфедерация таркибига кирувчи барча журналистлар уюшмаларининг фикрини ҳисобга олиб кўриб чиқади.

1990 йилда фаол муаллифлар билан яхши ишлаган рўзномаларнинг таҳририятларига М. И. Ульянова номидаги мукофотни бериш юзасидан ўтказилган Бутуниттифоқ танлови якунлари чиқарилди. Мукофотланган ижодий жамоалар орасида **Хоразм вилоятидаги Урганч район «Октябрь байроғи» рўзномаси** ҳам бор.

Англияда чиқадиган «Гардиан» рўзномасининг мухбири Жонатан Стил СССРда рўй бераётган воқеалар тўғрисида юксак савияли мақолалар эълон қилгани учун мукофотга сазовор бўлди.

Конфедерация кенгашининг қарорига мувофиқ энг яхши журналистика асарлари учун ўтказиладиган Бутуниттифоқ танловининг янги шартлари ишлаб чиқилмоқда.

Мутахассис маслаҳати

БАРВАҚТ ОЗИҚЛАНТИРИШ ХОСИЯТИ

Бутун ўсиш даврида ғўза озиқлантириб боришни талаб қилади. Кўчатлар униб чиққандан то шоналаш бошлангунга қадар у бутун вегетация даврида бериладиган азот, фосфор, калийнинг 5 фоизга яқинини, шоналаш палласида оммавий гуллаш бошлангунга қадар азотнинг 25—30, фосфор ва калийнинг 15—20 фоизини, оммавий гуллашдан кўсак етилгунча бўлган даврда азотнинг 65—70, фосфор ва калийнинг 75—80 фоизини истеъмол қилади.

Бу йилги шароитда барвақт озиқлантиришнинг айниқса моҳияти катта. Ёғингарчилик натижасида ерга киритилган азот ўғитларни ва тупроқ нитратларини муайян даражада ювиб кетди. Бу тупроқнинг юза қатламида азотнинг камайишига олиб келди. Шу боис ўсимликнинг моддаларга талабини қондириш учун биринчи культивацияни озиқлантириш билан бир вақтда ўтказиш, гектарига 50—60 килограммдан азотни мочевина ҳолида (гектарига 110—130 килограммдан) ёки аммиак селитраси ҳолида (150—180 килограммдан) солиш керак. Барвақт озиқлантириш пайтида мочевинадан фойдаланилган маъқул.

Шудгор ва экиш олдидан ишлов бериш пайтида фосфорли ўғитлар солинмаган майдонларга азот билан бирга ҳар гектар ер ҳисобига 50—60 килограммдан фосфор (115—135 килограммдан аммофос) бериш зарур. Ўғитлар аралашмаси тайёрлаш пайтида азот бўлишини унутмаслик керак. У аммофос таркибида мавжуд бўлади (11 фоизгача).

Ўғитлардан яхшироқ наф кўриш учун эгатлар ёнидан, ўсимликлардан 15—18 сантиметр наридан ва 3—4 сантиметр чуқурликда озиқлантириш керак. Бундай ҳолларда ўғитлар КРХ-4 маркали культиватор — озиқлантиргичлар (қатор оралари 90 сантиметр кенгликда бўлган) ёрдамида солинади.

СоюзНИХИ ва бошқа илмий-текшириш муассасалари олиб борган тадқиқотларда аниқланганидек, озиқлантириш суғориш билан уйғунлаштириб ўтказилган тақдирда ўғит суғоришдан сўнг культивация билан бир вақтда берилган майдонларга нисбатан ҳар гектар ҳисобига 2—3 центнердан кўп ҳосил олинади.

Бироқ ёғингарчилик туфайли етарли даражада намланган, шунингдек ерости суви юза жойлашган, қўшимча суғорилган, биринчи суғориш ўтказиладиган, экин азот билан озиқлантиришни талаб қиладиган майдонларда навбатдаги суғоришни кутиб ўтирмасдан озиқлантиришни бошлаш керак.

Ғўза ўсиш даврида бир неча ривожланиш палласидан ўтади. Буларнинг давомийлилиги турлича бўлиб, озиқланиш шароитида моддалар алмашинувига боғлиқдир. Ғўзанинг шоналаш палласига кириши билан унда ўсиш кескин тезлашади. Ҳосил шохларининг пайдо бўлиши ўсиш суръатига қараб рўй беради. Ўсимлик қанча тез ўсса, унда навбатдаги ҳосил шохлари шунча барвақт пайдо бўлади. Шундай экан гуллашгача ўсимликни озиқлантириш кўп жиҳатдан ҳосил салмоғини белгилайди.

Ғўзанинг турли ривожланиш паллаларида уни озиқлантиришнинг айрим ҳолларини ўрганиш бўйича ўтказилган тадқиқотлар бу даврда экин озиқлантиришда азот ва калийдан фойдаланиш мақсадга мувофиқ эканини кўрсатди. Айниқса азотнинг аҳамияти катта. Негаки, вегетация даврининг биринчи ярмида ўсимликнинг бу модда билан етарли таъминланмаслиги ҳосил салмоғи ва сифатига кучли таъсир кўрсатиши мумкин. Ғўзани июнь, июль ва август ойларида азот билан озиқлантириш бўйича СоюзНИХИ ўтказган тажрибаларда бу иш кеч ўтказилганда ҳосил салмоғи паст, сифати ёмон бўлиши аниқланди. Июнда озиқлантирилганда кўрак пахтанинг ҳосилдаги салмоғи 7,9 фоизни, июлда озиқлантирилганда 21,5 фоизни, августда озиқлантирилганда эса 43,2 фоизни ташкил этди. Азотнинг гуллаш ва мева тугиш паллаларида ғўза ривожига таъсир этишини қиёслаш бўйича ўтказилган бошқа бир тажрибада азот билан шоналаш даврида озиқлантирилган ўсимликларда гуллар кўп бўлиши ва кўсаклар кўп сақланиб қолиши аниқланди.

Олинган натижаларга қараб шуни таъкидлаш кераккки, агар азот шоналашгача (экиш олдидан, экиш даврида, барвақт озиқлантириш пайтида) солинса гуллаш, кўсак тугиш жараёни тезлашади. Бу даврда калий билан озиқлантириш ҳам муҳим аҳамиятга эга. Тадқиқотларда аниқланганидек, шоналаш даврида ғўзани калий билан озиқлантиришни кучайтириш ўсимлик танасидаги жараёнларни фаоллаштиради. Ғўзанинг қурғоқчиликка, иссиқликка, касалликлар ва зараркунандаларга бардош бериши кучаяди. Вилт каби кенг тарқаладиган хавфли касаллик етказадиган зарар камаяди, толанинг технологик, уруғнинг эса сифати бирмунча яхшиланади.

Шундай қилиб, шоналаш даврида азот ва азот-калий билан озиқлантириш ҳосил тўплашда ҳал қилувчи роль ўйнайди. Шу боис ғўзани барча майдонларда бу ўғитлар билан тўғри озиқлантириш лозим. Ўғитлар миқдори, нисбати, солиш усуллари ва тупроққа ташлаш техникасини ўсимликлар ривожига, бундан олдинги паллаларда солинган ўғитлар миқдорига, шоналаш ва гуллаш палласига қолдирилган ўғитлар ҳажмига қараб қатъий табақалаштириш лозим. Ғўзаси шоналайдиган ёки шоналаш палласига кирганда ҳамда 20 центнердан юқори ҳосил олиш режалаштирилган майдонларга ҳар гектар ҳисобига 50—60 килограммдан азот (150—180 килограммдан аммиак селитраси) ва 30—50 килограммда калий (75—125 килограммдан калий тузи) солиш керак. Агар экиш олдидан, экиш билан бир вақтда, ғўза 2—4 тадан барг чиқарган пайтда фосфор ўғитлари солинмаган бўлса, у ҳолда азот ва калий билан бирга ҳар гектар ерга 30—50 килограммдан соф фосфор (150—200 килограммдан суперфосфат) солиш лозим.

Суперфосфатни биринчи навбатда тупроқда фосфор кам бўлган ерларга бериш керак. Буни ҳар бир хўжаликдаги мавжуд агрохимиявий картограммаларга қараб аниқлаш мумкин.

Академик Д. Н. Прянишников озиқлантиришни суғориш билан мувофиқлаштириш зарурати ҳақида гапириб, шундай қилинганда сувда яхши эриган ўғитлар ўсимликларнинг илдиз системаси ривожланаётган жойга етиб боришини таъкидлаган эди.

Барвақт озиқлантиришда ерга солинадиган минерал ўғитлар: азот, фосфор ва калий нисбатини сақлашга эътибор бериш муҳим моҳиятга эга.

Кўп сонли тадқиқотлар ва илғор хўжаликларнинг амалиётида аниқланганидек, озиқлантириш пайтида ерга солинадиган минерал ўғитлар самарадорлиги уларга гўнг аралаштирилса янада ортади. Вегетация даврида ҳар гектар ерга 500—700 килограммдан табиий-минерал ўғитлар аралашмаси солиш пахта ҳосилдорлигини 2—3 центнер оширади. Аралашма тайёрлашда яхши чириган гўнгдан фойдаланилгани маъқул. Аралашма тупроққа солиш олдидан 2—2,5 тонна гўнгга 1 тонна аммиак селитраси ҳисобидан тайёрланади.

Тиббий-минерал ўғитлар аралашмаси қуйидаги тарзда тайёрланади: чиритилган ва қуритилган гўнг 5 миллиметр тешикли ғалвирдан ўтказилади, сўнгра у тупроққа солиш олдида минерал ўғитларга аралаштирилади. Пахта майдонларини бегона ўтлар босишининг олдини олиш учун озиқлантиришда чиримаган гўнгдан фойдаланиш тақиқланади.

Озиқлантириш пайтида ўғит ташлаб кетадиган асбобларни тўғри созлашга, ўғитлар тупроққа бир меъёрда тушушига эришиш лозим.

Ғўзани барвақт озиқлантириш, шунингдек унинг дастлабки ривожланиш паллаларида ўғитларнинг сифатли, ўз вақтида солинишини таъминлаш пахта ҳосилдорлигини ошириш имконини беради.

Ш. ИБРОҲИМОВ,
«Союзхлопок» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасининг бош директори, қишлоқ хўжалиги фанлари доктори.

Н. ЗЕЛЕНИН,
қишлоқ хўжалиги фанлари номзоди.

Д. МУҲИДДИНОВА,
биология фанлари номзоди.

АСЛ ГАВҲАР КИМНИКИ?

Олмос — қимматбаҳо тош қатори кенг фойдаланилади. Бриллиант (гавҳар) унинг қирраланган ва силлиқланган хили ҳисобланиб, унга тушган нур турли рангда товланади. Буни гоҳо тош «ўйинни» деб ҳам юритадилар. Қора рангли ва донадор олмосларни «борт» ҳамда «карбонадо» деб ҳам атайдилар.

Олмос ёндирилганида углерод кислотаси пайдо бўлишини Лавуазье 1771 йилдаёқ таъкидлаган эди. Лекин олмосни соф углерод моддасидан иборатлиги кейинроқ тасдиқланган. Сўнгра сунъий хилларини олиш йўлга қўйилди. Олмос устидан олиб борилган тажрибаларни ўз вақтида Франц-1, Рим императори ўтказганлар. Унга берилган лақаблар ичида «Бургут тоши» дегани ҳам бор. Ривоятларга кўра, қидирувчилар жиш ёки темир қанот болали бургут уясини шиша-ойна билан қоплаб қўйганлар. Буни кўрган она болаларига овқат беролмай, қайта учиб кетиб ойна устига олмос йиға бошлаган. Уни ойна билан йиғиштириб олганлар.

Геологлар учун у «нохуш» маъдан. Чунки у шу қадар камёб ва қимматбаҳо нарсаки, уни кўпинча қўл билан ушлаб кўриш, майдалаш, эритиш натижасида турли текширишлар ўтказиш амримаҳолдир. Шунинг учун бўлса керак, баъзи бировлар уни «ер киндиги» деб ҳисоблайдилар. Хуллас, у асл қимматбаҳо тошдир. Қазиб олинаётган хилларининг нархи бошқа қимматбаҳо тошларга нисбатан бир неча баробар ошиб бормоқда. Шуни таъкидлаб ўтиш жоизки, бу тош ердаги жараёнлардан даракчи ҳамдир. Унинг конлари оддий бошқа маъданларникига ўхшамайди. У 40—60 минг атмосфера босимда ҳосил бўлар экан. Демак, у ер ости 100—200 км чуқурлигидан юзага чиққан «меҳмондир». Шунга кўра унинг конларини текшириш йил сайин эмас, кун сайин янгидан-янги илмий маълумотлар бермоқда.

Ер юзида биринчи олмослар эрамиздан 3000 йил аввал Ҳиндистонда кашф этилган.

Энг қадимий аргеологик ёдгорлик (сайқалланмаган олмос) Британия музейида қўйилган. Узоқ даврлар давомида Ҳиндистон олмос берадиган бирдан-бир мамлакат бўлиб келган. У ерда бу тош асосан шимолдаги Панча ва жанубдаги Мадьхья-Прадеш штатларидаги сочма қумлардан ажратиб олинган.

Барча топилмалар илгари Ҳайдаробод шаҳри яқинидаги Колгонду бозорида сотилган. Ҳозирги кунда бу шаҳарнинг харобаси сақланмоқда. Олмос бозори Панча шаҳрида мавжуд. Ҳиндистонда олмоснинг сочма қумли жойлари қатори уларнинг илдиз конлари ҳам топилган. Булардан «Кўҳи-нур» («тоғ нури» гавҳари ҳақида ҳикоя тўқилган. Бу олмос — «Тоғ нури» ҳозирги Андхра-Прадеш штатларида топилган. Унинг оғирлиги 191 карат (бир карат — 0.200г.)га тенг бўлган. Унинг биринчи хожаси — ҳоким Раджа бўлиб, у «Кўҳи нур»ни Хумоюнга совға қилган. Кейин у Афғонистонга олиб кетилган, сўнгра яна Панжобга қайтарилган. Вилоятни 1849 йили Буюк Британия забт этганда, унинг шаҳзодаси Дамин Сингх Британия гегерали губернаторига «тақдим» этган. Губернатор эса қироличаси Викторияга совға қилган. Эслатиб ўтамиз, бу гавҳар ҳозирги кунда Англия қироличасининг тожига қадаб қўйилган. Покистон ва Ҳиндистон ҳукуматлари уларнинг қадимий мулки — «Кўҳи нур»ни қайтиб беришни талаб қилмоқда.

Энди совет олмослар фондида сақланаётган ва академик А. Е. Ферсман томонидан текширилган «Шоҳ» олмоси ҳақида икки оғиз сўз. 88,7 карат оғирликка эга бўлган бу тош ҳам XVI асрнинг охирларида топилган. Тошда ёзилганига кўра, 1824 йилда унинг хожаси форс Фаттаҳ—али шоҳ бўлган. 1829 йилда Россия элчиси А. С. Грибоедов Теҳронда ёвузларча ўлдирилганида шаҳзода Хусрав Мирза «Шоҳ» олмосни унинг хуни ва можаросиз тинчлик учун Россия подшосига олиб келган.

XIX аср охирларида Австралия ва Жанубий Африкада олмос конлари топилди.

Африка олмосларининг очилиши ҳақида ҳам кўпгина ривоятлар мавжуд. 1867 йили савдогар ва овчи Джон Орелли Вааль дарёси қирғоқларида жойлашган голландиялик фермер Вон-Никеркадан уйида тунаш учун рухсат сўрайди. Шу пайт унинг нигоҳи болалар отишиб ўйнаётган тошга тушади. «Бу олмос-ку», — дейди Орелли, Бунга Никерка хохолаб, кулиб юборади ва: «майли, у тошни олақолинг, у олмос эмас», — дейди. Д. Орелли тошни олади ва у олмос бўлса фойданинг ярмини Никеркага беришни ваъда қилади. Бу олмос 3000 долларга сотилади. Орелли фойданинг ярмини фермер Никеркага беради. Топилган тошнинг довруғи тез орада оламга ёйилади ва Вааль дарёси атрофига 1869 йилдан бошлаб турли кишилар кела бошлайдилар ва «Олмос безгаги» бошланади. Фермер Никеркага тегишли ер талон-торож қилинади.

Ҳозирги кунда Зимбабва, Ангола, Намибия, Танганикада олмос конлари очилган. Россияда Октябрь революциясига қадар олмос қазиб олинган конлар борлиги ҳақида маълумотлар деярли йўқ. Ҳозирги кунда СССРда олмос асосан икки районда Урал ва Ёқутистонда қазиб олинмоқда.

1954 йилда Сибирда олмоснинг илдиз кони топилди ва унга «Зарница» деб ном берилди. Шу билан кенг қидириш ишларига катта яшил чироқ ёнди. 1955 йил 13 июнда Ю. Хабардин олмос илдиз кони «Мир»ни топди. Ҳозир шу кон атрофида олмос қазувчилар шаҳарчаси барпо этилган. Сўнгги йилларда бу районда кўпгина илдиз ва сочма қум конлари кашф этилди. Бу конлар ҳозир СССРнинг олмосга бўлган талабини тўла қондирибгина қолмай, қисман экспортга ҳам маҳсулот бермоқда.

Ер юзида олмоснинг яна бошқача шароитда ҳосил бўлиши аниқланди. Олмос — юқори босим ва ҳарорат минерали. 1886 йил 10 сентябрь куни Пенза губернасига тушган Урейск метеоритида биринчи бўлиб олмос борлиги аниқланган. Тажрибаларда метеоритнинг ер сатҳига урилгандан сўнг олмос пайдо бўлиши илмий асосланган. Шу сабабларга кўра ерга метеоритлар тушган жойларда олмос қидирилмоқда. У керакли саноат хом ашёси, қолаверса энг қаттиқ моддадир. Тошлар «шоҳи» пўлат қаттиқлигига эга бўлган кварцдан минг баробар мустаҳкам. Шу сабабдан олмос саноатда турли соҳаларда қўлланилади. Ундан ўлчаш асбоблари, қайроқ чархлайдиган анжомлар, қаттиқ қотишмали кескичлар ясалади. Ер пармалашда, тош кесишда ва силлиқлашда кенг қўлланилади. Тош усталари — заргарлар қўлида бриллиантдан ясалган зебу зийнатлар қанчалик зебо бўлмасин, геологлар учун олмос ўзининг ер қаърини ўрганишда муҳим далилдир.

М. ЗОКИРОВ,
геология-минералогия фанлари доктори.

Яқинда Чироқчи районидаги «Кўкдала» давлат хўжалигида ажойиб учрашув бўлиб ўтди. Бу ерга «Муштум» жаридаси ижодкорлари, уларнинг фаол муаллифлари, санъаткорлар ташриф буюрдилар.

Яйловлар ва ғаллазорларга туташиб кетган хўжалик марказига ўрнатилган саҳнага жарида бош муҳаррири Неъмат Аминов чиқиб, меҳнаткашларни кулги ва табассум байрами билан табриклади. Сўнгра хўжалик директори, Ўзбекистон ССР халқ депутати Абди Турдиев «Муштум» билан тузилган шартнома ҳақида гапирди.

Яйлов узра таралган жозибали куй-қўшиқлар дилрабо рақсларга уланиб кетди. Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артистлар, жумҳурият Ленин комсомоли мукофоти совриндорлари Маҳмуджон Азимов ва Ҳазратқул Амирқулов, қашқадарёлик хушовоз хонанда Эгамберди Тўраев, самарқандлик санъаткорлар Холбой Очилов, Акмал Турсунқулов, Худойберди Зиёдов, «Қизиқчи-90» танлови иштирокчилари Мурод Қаюмов, Абдуманнон Раҳимов, бахши Юсуф Турдиев, шоирлар Сирожиддин Сайййд, Қобил Эшмаматов, Асқар Маҳкам, Холмамат Ҳасановнинг чиқишлари чорвадору ғаллакорларга қувонч бахш этди.

СУРАТДА: «Муштум» жаридаси уюштирган кулги ва табассум байрамидан лавҳалар.

И. ШЕРБЕК олган суратлар.

Бир пиёла чой баҳона

Дам олиш саҳифаси

ҚИЗИЛҚУМДАГИ ИЗЛАР

Уларнинг баъзиларида фазогирлар либосини кийган одамлар, бошқаларида самовий кемаларга ўхшаш нарсалар тасвирланган.

— Бундай «ташриф»лардан гувоҳлик берувчи излар Қизилқумда кўп учрамоқдаки, улар мутахассисларни ҳайратга солаётир, — дейди Бутуниттифоқ уфология уюшмасининг мувофиқлаштирувчи кенгаши аъзоси, «Уфомарказ» (Тошкент) директори, Ўзбекистон ССР Фазогирлик ташкилоти ҳузуридаги шунга ўхшаш ҳодисаларни ўрганиш тўгараги мудири С. Азадов. — Номаълум учувчи жисмлар (НУЖ) Қизилқумнинг доимий меҳмонларидир. Уларнинг пайдо бўлганлиги тўғрисидаги сўнгги хабарни январь ўрталарида олдик. Бунга қадар мазкур минтақага икки бор сафар уюштирдик.

С. Азадовнинг айтишича, сафар иштирокчилари Қизилқумдаги шаҳар — Зарафшонда бир аёл билан танишиб қолдилар. Экстрасенслик қобилиятга эга бу жувоннинг таъкидлашича, у ўзга сайёра вакиллари билан тез-тез мулоқот қилиб турармиш. Ўтган йил баҳорида ер орбитаси яқинида ўзга сайёра кемаси халокатини унга хабар қилишган. Кема қолдиқлари мазкур шаҳардан 30—40 километр нарига тушганмиш. Пармалаш ишлари билан шуғулланувчи икки геолог ярим йил ўтгач (1990 йил 26 сентябрь) ғаройиб доғларга дуч келмаганларида бу ахборот тасдиқланмай қолиши мумкин эди. Таҳлил натижалари ерга хос бўлмаган моддалар мавжудлигини кўрсатди. Доғлар тахминан ҳалиги аёл кўрсатган ерда учраган.

Зарафшондаги «Музча» кооперативи ходимлари — ҳайдовчи Александр Мунасов, чилангар Гуннадий Агафанов ўтган йил ноябрида номаълум учувчи жисмни кўриб қолишган. Улар Навоий-Зарафшон йўлида кечаси баландлиги тахминан қирқ метр келадиган цилиндр шаклидаги нарсани кузатганлар. У кучли нур сочиб турган.

Бошқа гувоҳлар ҳам буни тасдиқлаганлар. Шуниси эътиборга моликки, «Уфомарказ» гуруҳи мазкур жойни бориб кўрганида орадан бир неча ой ўтган бўлса ҳамки, биолокация ромчаси ҳамон айланиб турган.

— Биз сафардан бой материал олиб келдик, — деди С. Азадов. — Ҳозир карта-диаграмма тузаяпмиз, аэро ва сурат материалларни ўрганиб, таҳлил этаяпмиз. Айниқса қоя тасвирлари бизни қизиқтириб қолди. Биз ташкил этмоқчи бўлган янги сафаримиз Қизилқумдаги ажойиб ҳодисалар сирини билишга имкон берса, ажаб эмас.

«Уфомарказ» деб аталувчи Тошкент илмий-ишлаб чиқариш корхонаси 1990 йил ноябрда ташкил этилган. У Совет Иттифоқидаги турдош барча гуруҳлар ва ташкилотлар билан мустаҳкам алоқа ўрнатган. АҚШ, Япония, Болгария уфологлари билан ҳам муносабатлар йўлга қўйилмоқда.

ОЛАМНИ АСРАНГ, АЗИЗЛАР!
1941 — 1991

Инсоният тарихида энг катта қирғин — Улуғ Ватан уруши бошланганига 50 йил бўлаяпти. У фақатгина бир неча ўн миллион кишининг ястиғини қуритиб қолмай, жаҳон тараққиётини ҳам ортга суриб юборди. Ҳали-ҳануз оёқ-қўлидан ажраган ногиронларни кўрганда юрагимиз санчади. Ҳамон отасини кутиб эшикка кўз тикаётганларнинг сочлари оқариб кетди. Лекин ноумид шайтон.

Қамаши районининг Оқработ қишлоғида яшайдиган Ботир Абдуллаев ҳам уруш ўтган майдонларда ёшлик шуурини қолдирган, ярадор бўлиб уйига қайтганлардан бири. Ҳаёт-мамот жангидан омон қолган умрини ёшлар тарбиясига бағишлаб, эндиликда қарилик гаштини сураяпти.

Табаррук отахон баъзан қалам тебратиб, дил розини қоғозга туширади. Қуйида унинг уруш йиллари хотирасига доир икки шеърини эътиборингизга ҳавола этамиз.

КАШШОФ

Яқин ўтмиш замонда
Гомел шаҳри томонда,
Халқ эркин олмоқ учун,
Қулликка солмоқ учун,
Фашист деган қонхўр ёв
Босиб келиб беаёв,
Тўкди қанча-қанча қон.
Жанг бўлди чунг беомон.
...Бир куни ботгач офтоб,
Петро исмли кашшоф,
Ўч олай деб, тўлғониб,
Қасос ўтида ёниб,
Сақлаш учун ўқ-дори
Душман қурган омборни
Тутдайин қоқиб кетди,
Бир йўла ёқиб кетди...
У ўқиган мактабда,
Бориб кўринг, шу тобда
Ўрнатилган ёдгор —
Кичик мармар лавҳа бор:
Қасоскор кашшоф бола
Мардлигидан ҳикоя —
Қилган бўлиб турибди.
Шонга тўлиб турибди.

ЯРИМ АСР ЯРАСИ

Сўрма, болам, мутлақо,
Қалбимга солиб ларза.
Эсимдан чиқмас асло,
Тушдай даҳшатли лаҳза.
Ҳар қадамда бир ўлим,
Ҳар қадамда лахта қон.
Эслатма уни, ўғлим,
Тинч яшасин бу жаҳон.
Не-не норғил йигитлар
Бекорга ўлиб кетди.
Фашист деган у итлар
Қанча жонни қуритди.
Мана, ярим асрки,
Битмас уруш яраси.
Бу қандай мудҳиш сирки,
Нари кетмас қораси.
Урушнинг ўчсин номи,
Она замин юзидан.
Яшнасин ҳаёт жоми,
Тинч-фаровон сўзидан.

Ботир АБДУЛЛАЕВ.

Эмикахоним: «ФАҚАТ ҲАВАС ҚИЛАМАН!»

Буюк халқнинг санъати, адабиёти ҳам буюк бўлади. Халқимизнинг Навоийдек шоири бор экан, нечун қўшиғу рақсларимиз жозибаси ўзга элу халқларнинг юрагини ром этмасин. Қалбнинг бор орзу-армони, қувончу ситамларини ўзида жамулжам этган ўзбек рақсига бугун ҳам қизиқиш ўзгача, кун сайин, ой сайин рақслар ўзга миллат ва юрт фуқароларини Ўзбекистон билан боғламоқда. Гўзал рақсларимиз мухлислари, шайдолари бутун дунёда, жумладан, Америкада ҳам борлигидан хабардормиз.

— Ҳозир бу юртда ўзбек рақс санъатига қизиқиш тобора ортиб бормоқда. «Тошкент билан биродарлашган Сиэтл шаҳридаги Вашингтон дорилфунуни қошида ташкил этилган «Самарқанд» ансамбли ҳам ана шундай мухлис — ҳаваскорларни ўзида жамлаган», — деб хабар берган эди рўзномалар. Ҳа, чиндан ҳам бу ерда ҳаваскорлар ўзбек рақс санъатини ўрганадилар. Эмикахонимининг номи (ансамбль раҳбари) бугун жумҳуриятимиз аҳлига яхши таниш. У узоқ йиллар кунт билан ўзбек рақсларини ўрганди, тарғиб ва ташвиқ этди, атрофида ўзидек рақс шайдоларини тўплай олди.

Эмикахон ўз билимларини тўлдириш, тажриба тўплаш мақсадида Тошкентга ташриф буюрган эди. У Маъмура Эргашева, Дилафрўз Жабборова ва Малика Аҳмедова каби машҳур раққосалардан сабоқ олди. Энг муҳими у ўзбек диёри ва халқининг меҳр-мурувватини, инсофу меҳмондўстлигини қалби билан ҳис этди.

Ўзбекистон телевидениеси ижодкорлари Эмикахон ижро этган рақслар асосида янги видеофильм яратдилар.

Эмикахон юртимизнинг оламга машҳур тарихий обидалари — шаҳарларини кезишга муваффақ бўлди. Бухоро ва Самарқанднинг узоқ мозийга туташ улуғ сеҳри, гўзаллиги раққосани янада теранроқ, нозикроқ рақслар ижро этишга руҳлантирди. Эмикахоним:

— Мен Бухоро Самарқандни кўрганимдан кейин ўзбек рақсини тушундим, — дейди.— Бу халқнинг илдизлари не чоғли теран, фақат ҳавас қиламан, ҳайратланаман...

Ҳайратлана билиш ижодкорнинг талантию соф, мусаффо қалбидан нишонадир. Сенга ҳамиша ўзбекнинг гўзал рақслари қанотида парвоз этиш насиб этсин, бахту омад ҳамроҳинг бўлсин, Эмикахоним, деб чин қалбдан тилак билдирамиз.

А. ҚОДИРОВА.

ТАБИАТШУНОС ЁН ДАФТАРИДАН

ҒАРОЙИБ ЖАНГ

Бу воқеага анча йил бўлди. Оиламиз ёз пайтида боғҳовлига кўчиб ўтарди. У ерда айтарли кўзга ташланарли нарса бўлмасди. Кичкинагина лойдан ясалган қўрғонча. У ҳам бўлса фақат кўч-кўрон ва егуликни сақлаш учун. Ойдин кечада боғ янада мароқли бўларди. У пайтлар электр нури йўқ, кичкинагина керосин чироғимиз бор эди.

Укаларим Норбобо ва Шоди билан тортишиб, ёруғроқ, қулай жойни танлаймиз. Бу баъзан жанжал билан тугайди. Шунда Жангил момомиз: «Тўполон қилманглар, бўлмаса ажина олиб кетади, чаён эса ниш тўғрилайди» деб уришардилар. Шундан кейин биз тинчиб, кўрпани бошимизга тортардик.

Укам Норбобонинг ўзгача хислати бор эди. У тезда ўрнидан туриб, уйча ёнига борар, ой нурида китобни бемалол ўқийверарди. Биз эса ётганча уни кузатардик.

Шундай кезларнинг бирида том бўғотидан бир калтакесак чиқиб, ёруғлик томон ўрмалай бошлади. Иккинчи томонда олдинги қисқич панжаларини ёзиб, думини ўроқ қилганча каттагина чаён пайдо бўлди. У ҳам ёруғлик сари юра бошлади. Устига боласини миндириб олган.

Калтакесак ва чаён ўлжалари — қурт-қумурсқаларга яқинлашиб, бир-бирларига дуч келишди. Улар гўё майдонга таклиф этилган полвонлардек бироз тинч турдилар. Калтакесак биринчи бўлиб рақибига яқинлаша бошлади. Чаён ҳам худди буни кутгандек олдинга силжиди. Иккала томон қаддини кўтарди. Дастлаб чаён ташланди. У қисқичларини ёзиб, рақибини ушламоқчи бўлди. Калтакесак уни думи билан туртиб юборди. Жангда ютқазаётган чаён деворнинг юқори томонига ўрмалаб ўтди. Калтакесак пастдан ҳамла қилди. Маккор рақиби унинг устига чиқиб олди. Калтакесак ҳар қанча ҳаракат қилмасин чаён панжаларидан чиқолмади. У нишини санчди. Кўп ўтмай иккаласи ҳам девор тагига тап этиб тушди.

Биз ҳайратдан ёқа ушладик. Бувим ўрнидан туриб, деворга илиғлиқ чироқ пилигини бироз кўтарди-да супургини олиб иккаласини ҳам сидириб ташлади. Кейин ўгирилиб: «Кўрдиларингми, набиражонларим, жанжал оқибати шу, бундан буён тотув бўлинглар...».

Чаён ўзича кишига ташланмайди, лекин ҳушёрсизлик қилиб, босиб олсангиз аямайди. Чаққан жойи қизариб шишади, сўнгра оғриқ бошланади. Кейинроқ бутун бадан қизиб, кўздан ёш оқади, санчиқ тутади, ҳушдан кетиш, ҳатто ўлим ҳоллари ҳам рўй беради.

Чаён чаққанда ўша жойдан захарни тезда ситиб чиқариб, сўнгра зудлик билан яқин орадаги соғлиқни сақлаш бўлимларига мурожаат этиш лозим.

О. ЎЛЖАЕВ.

БОШҚОТИРМА

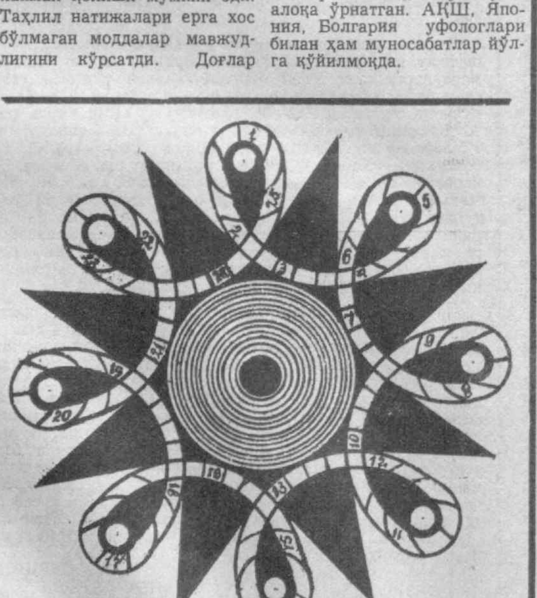

1. Қоришма, қурилиш материали. 2. Бино безаги. 3. Ширинлик. 4. Ўйин майдони. 5. Оғирлик ўлчови. 6. Сайёра. 7. Олий гуруҳ футбол жамоаси. 8. Техника экини. 9. Тошкент вилоятидаги район. 10. Испанча рақс. 11. «Ўтган кунлар» асари бош қаҳрамони. 12. Шимолий Америкадаги давлат. 13. Саудия Арабистони пойтахти. 14. Энг яқин киши. 15. Полиз экини. 16. Ўрта Осиё Марказий қисмидаги водий. 17. Мусиқа ёзуви. 18. Бинокорлик материали. 19. Ўн икки ойнинг бири. 20. Эрондаги шаҳар. 21. «Ўзбекфильм» сатирик киножурнали. 22. Ўзбек миллий мусиқаси. 23. Байрам, шодиёна айёми. 24. Ўлчов. 25. Хатолик.

Тузувчи: Турсунали ҒАНИЕВ.

Шахмат тожи соҳиблари

ГАРРИ КАСПАРОВ

Халқаро «Оскар» мукофотининг совриндори Гарри Каспаровга болалик пайтларида ҳеч ким шахмат ўйнашни ўргатмаган, ота-онаси унинг мусиқашунос бўлишини хоҳлашарди. Ёш Гарри эса дам олиш соатларида ота-онаси шахмат ўйнаб, мураккаб масалаларни ечишларини ёқтирарди. Бир куни олти яшар бола шахмат тахтасига разм солиб, ота-онасига масалани тўғри ечишни айтиб беради. Бундан ҳайратланган ота ўғлига бир партия ўйнашни таклиф этади. Аммо Гарри ҳали шахмат ўйнай олмасди. Тўғри, у масалалар ва этюдларни тушунар, ўйин ўртасида қизиқарли комбинациялар қилишни ўйлар, аммо партияни қандай бошлашни билмасди.

Отасининг бевақт ўлими биринчи синфда ўқиётган Гарри учун оғир жудолик бўлди. Турмуш ўртоғидан айрилган Клара Шагеновна ягона фарзандига ҳам ота, ҳам она бўлиб қолди. Ҳали ёш, гўзал, инженерлик лабораториясининг мудири, кўп йиллар илмгоҳ олимлар кенгашининг котиби бўлиб ишлаган аёл бутун ҳаётини ўғлига бағишлади. Отасининг ўлими туфайли маънавий жиҳатдан қаттиқ толиққан Гаррини Клара Шагеновна Москвадаги Ботвинник шахмат мактабига олиб борганда баъзилар ҳатто уни бағритошликда айбладилар. Аммо у ўғлини ўта машғулликкина даволай олишини бутун қалби билан тушунганди.

Мусобақа пайтларида, узоқ сафарга чиққанларида она ва ўғил турли мавзуларда фикрлашишар, яхши иншо ёзиш, мураккаб математик масалаларни тез ечиш бўйича ўзаро баҳслашишарди. «Агар сен шу шеърни ёдламасанг, — дерди у ўғлига, — мусобақада ютуққа эриша олмайсан». Гарри шу тариқа адабиётни, шеъриятни севиб қолди. Айниқса, Пушкин, Лермонтов шеърларини бериліб ёд олди. Эндиликда деярли барча учрашувларда ана шу буюк шоирлардан илҳомланганлигини, баҳсларда ғолиб чиқишида бу катта ёрдам берганлигини фахрланиб гапириб юради.

1980 йилда Гарри бир йўла тўртта олтин медалга сазовор бўлди. Оврупо командалар биринчилигида, ўсмирлар ўртасида жаҳон чемпионатида, олимпиада ўйинларида, ниҳоят ўрта мактабни аъло баҳоларга битирганлиги муносабати билан ана шундай юксак мукофотларни қўлга киритди. У кейинги медални онасига тутқазаркан: «Бунга сиз туфайли эришдим, — деганди.

Клара Шагеновна ўғлининг маълумотли бўлиши билан бирга ахлоқий тарбияси тўғрисида ҳам кўп қайғурди. Шахматчилар ҳаётини у яхши билар, айниқса ёшлигидан шоншуҳратга, эътиборга эга бўлган ўғлидан хавотирланарди. Аммо Гарри Каспаров «кибру ҳаво» дардига чалинмади.

Бир пайтлар Гарри техник вазиятларни севмайдиган, унча яхши ўйнай олмайдигандек туюларди. Аммо 1983 йилда Вильнюсда Смисловни доғда қолдириб, дунёнинг забардаст шахматчиси эканлигини намойиш этди. Машҳур гроссмейстерларни кетма-кет енгди. Ниҳоят финалда Карповга рўбарў келди, уни енгиб, жаҳоннинг ўн учинчи чемпиони бўлди. 1986 йилда матч-реванш ўйинида яна ғалаба қозонди. 1987 йилда Севильяда, Нью-Йорк ва Парижда яна Карпов билан учрашув, бешинчи маротаба шахмат тожини қўлга киритди.

Каспаров ғалабалари ҳақида истаганча гапириш мумкин. Унинг имкониятлари ҳақидачи? Бу ҳозирча ҳеч кимга, ҳатто унинг ўзига ҳам маълум эмас. Муҳими шундаки, Гарри кескин курашга интилади ва кучини бу мақсадга тўла сарф қила олади. Вазият тақозо этганда хотиржам ҳимояланишга қодир.

Анвар ИНОҚОВ,
СССР спорт усталигига номзод.

Муҳаррир Н. ЁҚУБОВ.

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»
(«Сельская правда»)
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском языке.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: Муҳаррир ўринбосарлари —33-44-43, 32-56-21, 33-16-27, 32-54-41, Масъул котиб — 33-09-93, 32-56-26. Масъул котиб ўринбосарлари — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими— 33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими —32-56-34. Деҳқончилик бўлими — 32-56-35, 32-54-51. Чорвачилик бўлими —32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими —32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 33-54-33. 32-56-36, Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-54-52. Безатиш бўлими—32-58-79. Эълонлар бўлими — 33-81-42.

БУЮРТМА № 5386. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. ИНДЕКС 64602. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12